

Novi Hladni rat u 21. stoljeću u kontekstu sukoba na području bivšeg SSSR-a

Franjčić, Andrijana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:741551>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-16**

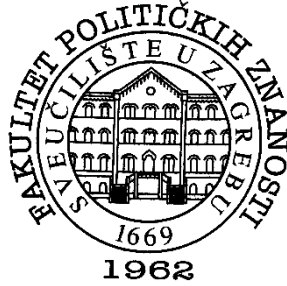

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije
Nacionalna sigurnost

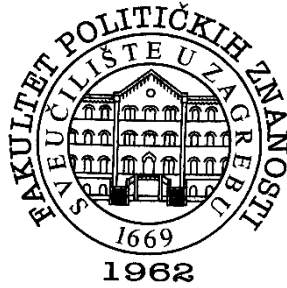

Andrijana Franjčić
NOVI HLADNI RAT U 21. STOLJEĆU U KONTEKSTU SUKOBA NA
PODRUČJU BIVŠEG SSSR-A

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije
Nacionalna sigurnost

NOVI HLADNI RAT U 21. STOLJEĆU U KONTEKSTU SUKOBA NA
PODRUČJU BIVŠEG SSSR-A

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Boško Picula

Studentica: Andrijana Franjčić

Zagreb, rujan 2022.

Izjavljujem da sam diplomski rad, Novi Hladni rat u 21. stoljeću u kontekstu sukoba na području bivšeg SSSR-a, koji sam predala na ocjenu mentoru doc. dr. sc. Bošku Piculi, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Andrijana Franjčić

Zahvala

Želim zahvaliti svima koji su me pratili i bili podrška u mom fakultetskom obrazovanju. Pet godina na Fakultetu političkih znanosti prošlo je zbilja brzo, te na strpljenju ponajviše želim zahvaliti prvo svojoj obitelji i prijateljima kao i kolegama i prijateljima iz DMT tima. Hvala mami Gordani, tati Draženu, sestri Ivani, bratu Dominiku i najdražoj baki Zlati, prijateljici i najbržoj lektorici Dariji, Ana-Mariji i dečku Dini. Želim posebno zahvaliti i prijateljici Ivani Badžek koja mi je uvijek bila podrška, kolegica ali i mentorica svih ovih godina. Naposljetku, želim zahvaliti odličnom mentoru i najdražem profesoru doc. dr. sc. Bošku Piculi na strpljenju i podršci koju je pružio tijekom pisanja ovog rada. Ovaj rad posebno posvećujem pokojnom djedu Ivanu, na kojeg vjerujem da bi bio ponosan.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Teorijsko-konceptualni okvir i realizam u Hladnom ratu	2
3. Sovjetski Savez i Sjedinjene Države u Hladnom ratu 1945.-1991.	5
3.1. NATO savez	11
3.2. Varšavski pakt	13
4. Završetak Hladnog rata u kontekstu promjena međunarodnih političkih odnosa i raspad Sovjetskog Saveza	14
5. Politika NATO saveza prema novim članicama	17
6. Formiranje Ruske Federacije	20
6.1. Jačanje konzervativnog nacionalizma	22
7. Politika Ruske Federacije prema državama bivšeg Sovjetskog Saveza i sukobi u Ruskoj Federaciji	25
7.1. Sukobi unutar Ruske Federacije: Čečenija	28
7.2. Gruzija	33
7.3. Moldavija	37
7.4. Ukrajina	39
7.4.1. Invazija na Ukrajinu	42
8. Novi Hladni rat u kontekstu konfiguracije međunarodnih odnosa	44
9. Zaključak	46
10. Literatura	48

Popis ilustracija

Slika 1. Karta svijeta s podjelom na članice NATO saveza i Varšavskog pakta 1960. godine	11
Slika 2. Geografska karta Čečenije	28
Slika 3. Geografska karta Tatarstana.....	31
Slika 4. Geografska karta Dagestana.....	32
Slika 5. Geografska karta Gruzije	33
Slika 6. Geografska karta Moldavije.....	37
Slika 7. Geografska karta Krima	40
Slika 8. Ukrajina u kolovozu 2022. godine	42
Tablica 1. Sukobi unutar Ruske Federacije i na prostoru bivšeg Sovjetskog Saveza	43
Tablica 2. Prikaz komparacije Hladnog rata i novog Hladnog rata	45

1. Uvod

Hladni rat tema je koja i danas zauzima velik medijski prostor. Nakon što se u međunarodnim odnosima promijenio odnos snaga te pokretanjem rata na europskom tlu u 21. stoljeću, mnogi su počeli govoriti o povratku Hladnog rata na međunarodnu scenu. Ovaj rad posvećen je analizi intervencionističkih politika Sjedinjenih Država u Latinskoj i Južnoj Americi za vrijeme Hladnog rata i analizi Ruske Federacije i njezine intervencionističke politike na području bivšeg Sovjetskog Saveza i unutar Ruske Federacije u 21. stoljeću nakon završetka Hladnog rata, odnosno u novom Hladnom ratu. Istraživačko pitanje ovog rada glasi: Jesu li intervencije Ruske Federacije na području bivšeg Sovjetskog Saveza dovele do pojave novog Hladnog rata? Hipoteza rada jest da su se novi hladnoratovski odnosi razvili zbog intervencije Ruske Federacije na području bivšeg Sovjetskog Saveza kao odgovor na daljnje širenje NATO saveza i Zapada na sferu ruskog interesnog područja. Dizajn istraživanja jest malo N, u kojem su analizirane intervencije Ruske Federacije na području država bivšeg Sovjetskog Saveza i unutar same Ruske Federacije. U radu je primijenjena kvalitativna metoda prikupljanja podataka kojom su podaci istraživanja prikupljeni putem znanstvene literature; knjiga i članaka.

Rad započinje objašnjenjem teorijsko-konceptualnog okvira rada kojem Hladni rat i novi Hladni rat pripadaju, a to je teorija realizma – jedna od teorija međunarodnih odnosa. U trećem dijelu bit će prikazan Hladni rat kao konfrontacija dviju sila od 1945. do 1991. godine, intervencije Sjedinjenih Država u Južnoj i Latinskoj Americi za vrijeme Hladnog rata, kao i osnivanje dvaju najpoznatijih vojno-obrambenih saveza – Varšavskog pakta i NATO saveza. U četvrtom dijelu govorit će se o završetku Hladnog rata i raspadu Sovjetskog Saveza. Peti dio posvećen je politici NATO saveza prema novim članicama, dok šesti dio prikazuje nastanak Ruske Federacije, dolazak predsjednika Vladimira Putina na vlast i jačanje konzervativnog nacionalizma. U sedmom dijelu bit će prikazana intervencionistička politika Ruske Federacije u državama bivšeg Sovjetskog Saveza i unutar same Ruske Federacije. Osmi dio definira pojam novi Hladni rat u kontekstu međunarodnih odnosa. U zaključku, devetom i posljednjem dijelu rada sažima se zaključna misao.

2. Teorijsko-konceptualni okvir i realizam u Hladnom ratu

Realizam je teorija međunarodnih odnosa u kojoj su države glavni akteri, stoga možemo govoriti i o međudržavnim odnosima (Jović, 2013: 15). Prema tome, države donose prvenstveno odluke koje su u njihovom interesu. Kako bi mogla opstati, država zahtijeva stabilnost i mir (Jović, 2013: 15-16), jer država bez mira sama po sebi nije stabilna, što može uzrokovati prelijevanje nestabilnosti i van granica države. Stoga je na međunarodnom planu u interesu da svaka država unutar svojih granica očuva mir kako bi istovremeno pridonijela međunarodnoj stabilnosti. Sami građani koji čine državu žele da ih država štiti te u tom smislu predaju pravo državi kao najvećem nosiocu prava i moći da uspostavi sigurnost na način koji može podrazumijevati i samu uskratu dijela slobode u vidu uspostavljanja sigurnosti (Jović, 2013: 19-20). Sigurnost građana može biti ugrožena od strane pravog neprijatelja ili „...*imagea neprijatelja*...“ (Jović, 2013: 24). Taj zamišljeni neprijatelj može, a i ne mora ugroziti državu i njezine nacionalne interese, no u kontekstu realističke perspektive, presudan je faktor upravo mogućnost da on to može napraviti (Jović, 2013: 24). Sukladno navedenim ugrozama, države zaštitu svojih građana ponekad šire i van granica vlastite države. Realistička teorija zapravo ima stav kako države koje nisu u stanju održati mir unutar svojih granica, pribjegavaju intervenciji izvan svojih granica u pokušaju skretanja fokusa s neuspješno vođene unutarnje politike poput oružanih pobuna ili nasilnih revolucija, na potencijalnog, već spomenutog *imagea neprijatelja* koji prijeti izvana (Jović, 2013: 22). Nadalje, sama intervencija u drugu suverenu zemlju za realiste je iznimka, a ne pravilo. „Realisti interveniraju onda kad se pojavi prijetnja sigurnosti i stabilnosti njihovih zemalja – i samo ako procijene da bi takva intervencija mogla uspjeti“ (Jović, 2013: 22). Zato „...svoje intervencije u druge zemlje realisti vide (ili barem predstavljaju) kao *samoobrambene*, i u tom smislu kao pravedne“ (Jović, 2013: 22). Donoseći odluke koje su u najboljem interesu za same države, države su posvećene isključivo same sebi te se tom pretpostavkom vode i druge države što znači da pri donošenju odluka države prestaju uzimati u obzir interese drugih država radi očuvanja međunarodnih odnosa. Za teoriju realizma problem nastaje kada pri tom donošenju odluka države prestaju poštivati suverenitet i integritet drugih država što posljedično može dovesti do sukoba. Stoga cjelokupni svjetski mir ili nemir ovisi o dogovoru najvećih i najmoćnijih država (Jović, 2013: 26).

Sukladno tome, u realizmu se najčešće javlja sigurnosna dilema država (Painter, 2002: 161). Sigurnosna dilema javlja se kada država A krene gomilati svoje naoružanje u svrhu obrane od države B, dok se država B zbog straha od napada naoružane države A počne naoružavati radi obrane od države A. Sigurnosna dilema takvom politikom može dovesti do eskalacije sukoba

ili do preventivnog napada i to kada država odluči da je jedini način obrane tako što će radije napad izvršiti prva nego dozvoliti da bude napadnuta u ionako neizbježnom sukobu. Sigurnosna dilema tako potiče države da sve više ulažu u svoju sigurnost, smanjujući time sigurnost ostalih na međunarodnoj sceni (Painter, 2002: 161). Za realiste, sukobe je moguće samo obuzdati, ali ne i spriječiti (Mladić, 2011: 177). Dakle, kako bi država mogla biti u poziciji obuzdati sukob, odnosno rat, mora biti dovoljno moćna. Moćna država može utjecati na međunarodni poredak snaga namećući svoju volju drugima no i druge države će raditi na tome da steknu dovoljnu količinu moći te će se tako postići ravnoteža snaga (Mladić, 2011: 177). Hladnoratovska podjela svijeta upravo je odražavala navedeni balans moći. Moć se može postići na dva načina, politikom i/ili silom (Jović, 2013: 31). Na pitanje je li stalna borba za prevlast u svijetu moći moralna, s obzirom na to da u sukobljenim stranama postoji onaj koji napada i onaj koji se brani, autor Mladić odgovara da: „U svijetu moći nema morala“ (Mladić, 2011: 186).

Hladni rat započinje ubrzo nakon završetka Drugog svjetskog rata kada je američki diplomat George Kennan u Moskvi napisao *Dugi telegram* u kojem američkom Ministarstvu vanjskih poslova sovjetsku politiku tumači kao „...inherentno agresivnu i ekspanzionističku zbog njene marksističko-lenjinističke ideologije“ (Westad, 2017: 100). *Dugi telegram* u povijesnom kontekstu označava početak Hladnog rata u kojem su na suprotstavljenim stranama bile dvije velike sile podijeljene u dva bloka – Istočni i Zapadni. Zapadni blok činile su Sjedinjene Američke Države i zemlje Zapadne Europe, dok su Istočni blok činili Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika i članice Varšavskog pakta. Sukladno realističkoj perspektivi imamo sukob dviju ideologija koje se natječu za što veću kontrolu teritorija na međunarodnom planu s ciljem čim veće koncentracije moći kako bi se postigla premoć na međunarodnoj sceni. Cilj svake strane je osigurati dovoljno veliku sferu utjecaja što znači da su susjedne ili ideološki slične zemlje bile dužne prikloniti se jednom od blokova¹. Nadalje, Hladni rat utjecao je i na razvoj oružja za masovno uništenje, odnosno potaknuo je ubranu proizvodnju nuklearnog naoružanja nakon što su Sjedinjene Države uporabile atomske bombe u Drugom svjetskom ratu,

¹ Jedini izuzetak takve politike bio je osnutak Pokreta nesvrstanih 1956. godine na inicijativu jugoslavenskog vođe Tita, egipatskog vođe Namera i indijskog premijera Nehrua (Goldstein i Goldstein, 2018: 638). Osnovan je na Brijunima kada su prilikom svog prvog sastanka „...usvojili (...) Deklaraciju (Brijunska deklaracija) kojom su osudili podjelu svijeta na blokove i politiku dominacije, podržali razoružavanje i iskorištavanje atomske energije u miroljubive svrhe“ (Goldstein & Goldstein, 2018: 638).

pogodivši Hirošimu i Nagasaki, što je na međunarodnom planu dovelo do pojave novih nestabilnosti (Painter, 2002: 19).

3. Sovjetski Savez i Sjedinjene Države u Hladnom ratu 1945.-1991.

Sukladno izmjenom predsjednika na vlasti u Sjedinjenim Američkim Državama, izmjenjivala se i njihova vanjska politika koju su provodili primjenjujući pritom svoje doktrine. Prvu, agresivnu vanjsku politiku započinje američki predsjednik Harry S. Truman, nasljednik predsjednika F. D. Roosevelta koji je umro 1945. godine (Painter, 2002: 29). Kongres Sjedinjenih Država za vrijeme Trumana odobrio je 1947. godine financijsku pomoć Grčkoj i Turskoj za poslijeratnu obnovu kako bi se spriječila mogućnost dolaska komunista na vlast (Westad, 2017: 103). Truman je financijsku pomoć obrazložio kao presudan faktor u borbi protiv komunizma u Europi koji bi kasnije mogao utjecati na svjetski mir i sigurnost, što je ostalo poznato kao Trumanova² doktrina (Westad, 2017: 103). Nakon završetka Drugog svjetskog rata, Sovjetski je Savez putem uspostavljenih komunističkih režima upravljao Čehoslovačkom, Mađarskom, Poljskom, Rumunjskom, Bugarskom, Demokratskom Republikom Njemačkom, kratko i Albanijom koja se okrenula svojoj inačici komunizma, dok je Jugoslavija od 1948. godine također imala svoju komunističku vlast (Painter, 2002: 31). Osim u utrci u naoružanju, Hladni rat vodio se na svim sferama, kao što su ekonomska, gospodarska, kulturna, sportska, kinematografska, znanstvena, vojna i najvažnija, ideološka.

Tijekom Hladnog rata bilo je sukoba u kojima je došlo do kulminacije i gotovo do otvorenog oružanog sukoba, poput Kubanske krize, no sve do 1991. godine do direktnog i otvorenog sukoba između Sjedinjenih Država i Sovjetskog Saveza nikada nije došlo. Kubanska kriza, kao najopasnija kriza u Hladnom ratu, započela je u listopadu 1962. godine kada je Sovjetski Savez na čelu s Hruščovom odlučio odgovoriti na već postojeće nuklearne rakete instalirane u Turskoj postavljanjem svojih nuklearnih raketa na Kubi, dok je Kuba odobrila postavljanje raketa na svom teritoriju radi sovjetskog objašnjenja kako će se time zaštititi njihova vlast s obzirom na to da su godinu dana ranije Sjedinjene Države pokušale izvršiti invaziju na Kubu. Vrhunac krize bio je 23. listopada 1962. godine kada je „...sovjetske brodove na putu prema Kubi presrela Ratna mornarica Sjedinjenih Država...“ (Westad, 2017: 315). Kubanska kriza završila je 28. listopada 1962. godine kada je Hruščov prihvatio Kennedyjevu ponudu za američko povlačenje nuklearnih raketa iz Turske u zamjenu za povlačenje sovjetskih raketa s Kube (Westad, 2017: 316-317). Nakon Kubanske krize Sjedinjene Države osvješćuju da im je potreban odmak od

² Trumanova doktrina definirana je kao politika kojoj je cilj globalna borba protiv komunizma (Painter, 2002: 34).

Eisenhowerove doktrine³ i politike zajamčene destrukcije koja je dovela svijet na rub nuklearnog rata. Primjenjivanjem takve psihologije u naoružanju, obje strane su tijekom četrdeset godina Hladnog rata djelovale u skladu s racionalnim odlukama, odnosno ne primjenjivanjem veće sile koja bi dovela do masovnog uništenja neke države ili početka Trećeg svjetskog rata. Niti Sjedinjenim Državama, niti Sovjetskom Savezu nije bilo u interesu da riskiraju otvoreni i izravni sukob, pogotovo ne nakon iskustva iz Drugog svjetskog rata. Stoga predsjednik Kennedy s ministrom obrane Robertom McNamaram uvodi novi koncept zvan Jedinstveni i integrirani operacijski plan (SIOP) kojim se korištenje nuklearnog oružja u sukobu stavlja u drugi plan te služi kao oružje kojem će se pribjeći u krajnjoj nuždi, dok se u prvi plan stavlja strategija odvratanja od napada koja se sastoji od obrane konvencionalnim oružjem (Westad, 2017: 312).

Obje su strane željele postići što veću moć u međunarodnim odnosima i time pokazati svoju premoć naspram one druge sile. Tako se za vrijeme Hladnog rata mogla vidjeti ne samo utrka u naoružanju nego i utrka kolokvijalno nazvana *zvjezdani ratovi* gdje su Sjedinjene Države i Sovjetski Savez vodili povijesnu utrku u osvajanju svemira. Američki predsjednik Ronald Regan 1983. godine proglašava Stratešku obrambenu inicijativu⁴ „(SDI – *Strategic Defence Initiative*)“ (Painter, 2002: 137). Inicijativa SDI prijetila je narušavanju odnosa Sjedinjenih Država i Sovjetskog Saveza potičući ponovno utrku u naoružanju te istovremeno označavajući kraj detanta i početak Drugog Hladnog rata (Painter, 2002: 138). Nova politika naoružavanja odrazila se i na Europu „...Reganova administracija predložila je ono što je postalo poznato kao "nulta opcija"⁵: Sjedinjene Države ponudile su povlačenje planova za razmještanje *Pershing II* IRBM-ova i *Tomahawk* krstarećih raketa ako Sovjeti uklone svoje rakete srednjeg dometa u Europi i drugdje“ (Painter, 2002: 139).

³ U slučaju nuklearnog napada Sovjetskog Saveza, Sjedinjene Države odgovorile bi odmazdom, odnosno došlo bi do uzajamnog uništenja obje strane ili tako zvanog MAD-a (Mutually Assured Destruction) (Painter, 2002: 85).

⁴ Navedena inicijativa zagovarala je „...izuzetno skup plan razvoja balističko-raketnog obrambenog sustava diljem zemlje pomoću kojeg bi oružje bilo razmješteno u atmosferi kako bi uništilo neprijateljske rakete u letu“ (Painter, 2002: 137).

⁵ Sovjetski Savez nije pristao na navedene uvjete, stoga NATO upućuje prijedlog za „...razmještanje nuklearnih snaga srednjeg dometa (INF – *Intermediate Nuclear Forces*)“ (Painter, 2002: 139). Razmještanje raketa nije bilo prihvatljivo Sovjetskom Savezu jer su smatrali takav potez ugrozom za svoju sigurnost, no NATO savez 1983. godine počinje razmještatati INF, radi čega su i zaustavljeni pregovori o navedenom problemu (Painter, 2002: 139).

Detant⁶, odnosno politika popuštanja započela je 1. srpnja 1968. godine kada Sjedinjene Države i Sovjetski Savez potpisuju Sporazum o neširenju nuklearnog naoružanja (Painter, 2002: 104). „Potpisivanje sporazuma SALT u svibnju 1972. tijekom Nixonova posjeta u Moskvi obilježilo je kulminaciju kratkotrajnog razdoblja ograničenog detanta ili popuštanje napetosti u odnosima među supersilama“ (Painter, 2002: 107). Iako se detanta nisu pridržavale Sjedinjene Države i Sovjetski Savez intervenirajući radi svojih interesa u Trećem svijetu, on je napredovao u Europi. Stoga su Sovjetski Savez i Sjedinjene Države potpisale Helsinški sporazum 1975. godine kojim su se priznale dotadašnje granice u Europi što su neki kritičari nazivali legitimizacijom granica osvojenog Sovjetskog područja (Painter, 2002: 120). Pregovori koji su prethodili donošenju sporazuma „...sastojali su se od tri skupine ili „košarice“ sporazuma. Prva se „košarica“ bavila pitanjima sigurnosti i obuhvaćala je deklaracije o važnosti suvereniteta i samoodređenja, nekorištenju sile, nepovredivosti granica, načelo o izostanku intervencije u unutrašnjim poslovima te poštivanju ljudskih prava i temeljnih sloboda (...) Drugom su se „košaricom“ odredili načini povećanja suradnje Istoka i Zapada u gospodarstvu, znanosti i tehnologiji, zaštiti okoliša, kao i trgovini. Treća se „košarica“ bavila suradnjom na humanitarnom polju, a sadržavala je odredbe koje su se odnosile na slobodan protok ljudi, informacija i ideja“ (Painter, 2002: 120). Sporazum SALT potpisan 1972. nije bio u potpunosti proveden te je njegovu primjenu ograničavao i Vijetnamski rat u kojem su sudjelovale Sjedinjene Države, NR Kina i Sovjetski Savez. Nastavak pregovora o Sporazumu ograničavanja naoružanja provodi se 1979. godine kada američki predsjednik Carter i sovjetski vođa, generalni tajnik Sovjetske socijalističke partije Brežnjev, potpisuju sporazum naziva SALT II⁷. Intervencija Sovjetskog Saveza u Afganistanu 1979. godine za Sjedinjene Države označavala je presedan, čime je i narušen sam detant, stoga su 1980. godine obustavile razmatranje SALT II sporazuma u Senatu (Painter, 2002: 133).

Sjedinjenim Državama kao i Zapadnoj Europi nije bilo u interesu širenje komunizma i željeli su ga obuzdati svim sredstvima. Komunizam se na američki kontinent prvo proširio na Kubu. Kubanska revolucija 1959. godine pod vodstvom Fidela Castra pokazala je Sjedinjenim

⁶ Sporazumi su privremeno zajamčili stabilnost u međunarodnim odnosima. „Privremeni petogodišnji sporazum ograničio je interkontinentalne balističke projekte (ICBM) i balističke projekte lansirane s podmornica (SLBM – *Submarine-Launched Ballistic Missile*), što je u osnovi zamrznilo strateške arsenale objiju strana na postojećim razinama“ (Painter, 2002: 108).

⁷ SALT II regulirao je ukupan dozvoljeni broj strateških lansirnih vozila, raketa MIRV, SLBM-ova i teških bombardera (Painter, 2002: 127-128).

Državama da je komunizam bliže nego što se čini (Westad, 2017: 307). Sama Kubanska revolucija otvarala je prostor prodoru komunizma u Latinsku i Južnu Ameriku gdje su se države borile sa siromaštvom i političkom nestabilnosti (Painter, 2002: 92). Kubanska revolucija započinje kada se Batistin režim urušio 1958. godine nakon financijskog kolapsa zemlje i njegova bijega s otoka čime se ubrzalo napredovanje revolucionara koji „...su 2. siječnja 1959. trijumfalno ušli u glavni grad Havanu“ (Westad, 2017: 307). Nakon dolaska na vlast, Fidel Castro posjetio je Sjedinjene Države 1959. godine te je njegova popularnost u Americi postala zabrinjavajuća (Westad, 2017: 308). Pokušaji rušenja Castrova režima⁸ započeli su ubrzo nakon njegova posjeta i to iz američkih baza na Floridi (Westad, 2017: 308). Dolaskom na vlast predsjednik John F. Kennedy odlučuje se za konkretnije⁹ djelovanje te provodi tajnu vojnu operaciju 17. travnja 1961. godine (Westad, 2017: 310). Sjedinjene Države šalju 1600 pripadnika kontrarevolucionara da se iskrcaju u Zaljev svinja, dok plan o svrgavanju režima propada budući da su Castrove snage uhvatile sve sudionike operacije (Westad, 2017: 310). Neuspjeli pokušaj rušenja Castrova režima samo je učvrstio veze između Kube i Sovjetskog Saveza što se Sjedinjenim Državama kasnije vratilo u vidu najveće i najopasnije krize za vrijeme Hladnog rata.

Godine 1962. na inicijativu predsjednika Kennedyja osnovana je Alijansa¹⁰ za napredak čiji je cilj bio pružiti financijsku pomoć zemljama u Latinskoj Americi koje su u razvoju kako bi se spriječio Kubanski scenarij (Painter, 2002: 93). Nakon dvije godine Sjedinjene Države donose odluku o prestanku financiranja Latinske Amerike te se okreću intervencionističkoj politici u borbi protiv komunizma (Painter, 2002: 94). Navedena se odluka posebice očitovala u Reganovoj doktrini koja se sastojala od politike pomoći Trećem svijetu financirajući i pomažući antikomunističke pobunjenike koji su se borili protiv komunističkih vlasti koje je podržavao Sovjetski Savez bilo ideološki, financijski ili strateškim naoružanjem (Painter 2002, 144). Sjedinjene Države intervenirale su i u Brazilu, kada se vlada centralne ljevice počela okretati sve više lijevo te su iskoristili priliku 1964. godine da podrže vojni puč kako bi se svrgnula

⁸ Castro se stoga okreće za pomoć Sovjetskom Savezu i započinje nacionalizaciju zemljišta od kojih su mnoga bila od američkih proizvođača radi čega Sjedinjene Države nameću ekonomske i trgovinske sankcije Kubi (Westad, 2017: 308).

⁹ Kennedyjev prethodnik, predsjednik Eisenhower naredio je CIA-i da organizira tajne operacije za Castrovo svrgavanje s vlasti te prekida diplomatske donose s Kubom 1961. godine (Westad, 2017: 308-309).

¹⁰ Financijska pomoć nije bila dovoljna da bi se poboljšali standard života građana i politička situacija te je 1960-ih došlo do nekolicine vojnih udara (Painter, 2002: 93).

vladajuća stranka (Painter, 2002: 94). Vojna hunta uspostavlja svoju strahovladu u Brazilu zabranjujući oporbu, sindikate i vršeći represiju nad građanima, no ujedno provodi proameričku politiku jer su im pružali financijska i vojna sredstva kako bi održali svoju vlast (Painter, 2002: 94). Nakon intervencije u Brazilu i uspostave vojnog režima naspram ljevičarske vlade, Sjedinjene Države ponovno kreću u intervenciju protiv komunizma. Tako 1965. godine SAD započinje intervenciju s 28 000 vojnika u Dominikanskoj Republici (Painter, 2002: 94). Ondje je došlo do nemira gdje je narod želio umjesto vojne hunte vratiti izabranog predsjednika na vlast kojeg je vojska svrgnula 1963. godine (Painter, 2002: 94). „U izjavi koja je tri godine prethodila Brežnjevljevoj doktrini, predsjednik Johnson pravdao je svoj postupak tvrdnjom da Sjedinjene Američke Države neće dopustiti ni jednoj zemlji zapadne hemisfere da potpadne pod komunizam“ (Painter, 2002: 94).

Za vrijeme politike detanta, i nakon potpisanog SALT-a, Sjedinjene Države izvršile su novu intervenciju u Čileu, potičući vojni udar koji je proveden u rujnu 1973. godine kako bi se mogla svrgnuti legitimno izabrana socijalistička vlada predvođena predsjednikom Salvadorom Allendeom Gossenesom, što se protivilo američkim interesima¹¹ (Painter, 2002: 113). Novonastala polarizirana politička klima u Čileu bila je pogodna za radikalizaciju vojnog kadra i izvršenje puča u kojem je poginulo ili nestalo gotovo tri tisuće Čileanaca (Painter, 2002: 113). Samo uplitanje Sjedinjenih Država u Čileansku vlast za Sovjetski Savez označilo je narušavanja detanta (Painter, 2002: 114). U Nikaragvi dolazi do promjene režima¹² 1979. godine kada na vlast dolazi Sandinistička fronta¹³ koja je bila marksističko-lenjinističkog usmjerenja zbog čega su Sjedinjene Države smatrale da dolazak komunista u Nikaragvu na vlast ugrožava njihovu sigurnost. Sovjetski Savez nije pružio pomoć Sandinističkoj fronti, a Kuba je pružila neznatnu pomoć (Painter, 2002: 131). Iako je postojala odredba da je za intervenciju Sjedinjenih Država potrebno odobrenje Kongresa, predsjednik Regan nije dobio odobrenje od Kongresa za intervenciju u Nikaragvi, već je njegova administracija pribjegli ilegalnom i tajnom

¹¹ „Tijekom tri godine Allendeove vlasti, Sjedinjene Države ukinule su gospodarsku pomoć, protivile se da međunarodne financijske ustanove daju Čileu zajmove, pojačale svoje veze s čileanskim vojnim snagama i potajno financirale brojne oporbene skupine“ (Painter, 2002: 113).

¹² Sandinistička fronta za nacionalno oslobođenje svrgava s vlasti Anastasia Somoza Debaylea, čija je obitelj bila na vlasti od 1930-ih uz pomoć vojske i represije, financirane od strane Sjedinjenih Država (Painter, 2002: 130).

¹³ Kako bi sankcionirale režim u Nikaragvi, Sjedinjene Države blokirale su gospodarsku pomoć Nikaragvi, dok su ujedno poticale nestabilnost režima financirajući oporbene gerile sandinista, nazvanih kontraši (Painter, 2002: 141).

financiranju kontraša, što je preraslo u aferu Irangate, kada je 1986. godine otkriveno da su Sjedinjene Države profitom od isto tako ilegalne i tajne prodaje oružja Iranu opskrbile kontraše¹⁴ (Painter, 2002: 142). Nadalje, Sjedinjene Države nastavile su sa svojim pokušajima rušenja sandinističke vladavine u Nikaragvi uvodeći gospodarski embargo 1985. godine kao kaznu radi pobjede sandinističkog kandidata na predsjedničkim izborima 1984. godine (Painter, 2002: 142). Najotvorenija borba Sjedinjenih Država protiv komunizma dogodila se 25. listopada 1983. godine kada su Sjedinjene Države izvršile invaziju na karipski otok Grenadu (Painter, 2002: 143). Naime, na Grenadi je 1979. godine vlast preuzela lenjinističko-marksistička vlada koja je bila organizirana iz pokreta Novi JEWEL pod vodstvom Mauricea Bishopa koji je primao Kubansku i Sovjetsku pomoć (Painter, 2002: 143). Sjedinjene Države krenule su u invaziju argumentacijom da će gradnja nove zračne luke na Grenadi uz sovjetsku, kubansku i venecuelansku financijsku pomoć biti predviđena za vojne potrebe Kube i Sovjetskog Saveza što je za Sjedinjene Države bilo nedopustivo (Painter, 2002: 143). Kada su Bishopa ubili njegovi suparnici u listopadu 1983. godine, Sjedinjene Države iskoristile su političku situaciju kako bi pod krinkom zabrinutosti za sigurnost stotinjak američkih građana koji su se nalazili na Grenadi, a radilo se zapravo o američkim studentima na sveučilišnoj razmjeni, izvršile vojnu intervenciju okupiravši Grenadu s 1900 vojnika i preuzevši nadzor nad otokom (Painter, 2002: 144). Ujedinjeni narodi osudili su američku invaziju na Grenadu, no Sjedinjene Države stavivši veto uspješno su spriječile i službenu osudu invazije Vijeća sigurnosti (Painter, 2002: 144).

¹⁴ Kako je jačao otpor kontraša financiranih od strane Sjedinjenih Država, sandinistički režim bio je suočen s većim financijskim izdvajanjima za obranu umjesto za poboljšanje životnog standarda što je počelo nanositi štetu samom režimu (Painter, 2002: 143).

3.1. NATO savez

Slika 1. Karta svijeta s podjelom na članice NATO saveza i Varšavskog pakta 1960. godine

Izvor: <https://www.britannica.com/event/Warsaw-Pact> Pristupljeno 15. kolovoza 2022. godine

Natjecanje između Istočnog i Zapadnog bloka zapravo je u međunarodnom poretku stvorilo balans dviju snaga koje su bile protuteža jedna drugoj. U kontekstu sigurnosnih pitanja i vojnog naoružanja takva se podjela osigurala stvaranjem dvaju vojno-obrambenih saveza koji su dodatno učvrstili blokovsku podjelu. Prvi vojno-obrambeni savez Sjevernoatlantski pakt (NATO) osnovan je „...u Washingtonu 4. travnja 1949.“ (Westad, 2017: 129). Predsjednik Sjedinjenih Država, Harry S. Truman, bio je glavni inicijator osnivanja pakta, prvenstveno radi iskazivanja moći i prisutnosti Sjedinjenih Država u Europi koja bi istovremeno odbijala sovjetsku pretenziju na europskom teritoriju, ali i pružila sigurnost europskim građanima (Westad, 2017: 128-129). NATO savez osnovalo je dvanaest zemalja, a to su: Belgija, Danska, Francuska, Island, Italija, Kanada, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Portugal, Ujedinjena Kraljevina i Sjedinjene Američke Države (NATO, 2022). NATO se 1960-ih suočio s problemima uzrokovanim politikom naoružanja. S obzirom na to da je 1960-ih vladala već spomenuta doktrina MAD-a, Europljani su bili zabrinuti da bi naoružavanje NATO saveza konvencionalnim oružjem moglo dovesti do novog sukoba u kojem bi Sjedinjene Države

žrtvovala Europu pod cijenu izbjegavanja nuklearnog sukoba. Istovremeno, Sjedinjene Države smatrale su da Velika Britanija i Francuska svojim posjedovanjem nuklearnog naoružanja mogu ugroziti položaj Sjedinjenih Država u NATO savezu (Painter, 2002: 85-86). Sjedinjene Države stoga nude diplomatsko rješenje za obje dileme sastavljanjem „...multilateralnih nuklearnih snaga sastavljenih od male pomorske nuklearne raketne sile s višenacionalnim posadama pod nadzorom NATO-a. Budući da bi sve članice NATO-a morale dati svoj pristanak za lansiranje toga oružja, Sjedinjene Države zadržale bi pravo veta na njegovu uporabu.“ (Painter, 2002: 86). Što ponovno dovodi do bojazni da bi u slučaju novih sukoba u Europi, Sjedinjene Države mogle procijeniti kako trenutno nije u njihovom interesu upotrijebiti nuklearno naoružanje za obranu. Stoga Francuska ne pristaje na navedeni prijedlog te pod vodstvom Charlesa de Gaullea 1966. godine Francuzi povlače svoje vojne snage iz NATO-a i zahtijevaju odlazak svih pripadnika NATO-vih vojnih jedinica s teritorija. Navedeni potez uzrokovao je preseljenje samog sjedišta NATO saveza iz Pariza u Bruxelles (Painter, 2002: 86). Nakon preseljenja sjedišta NATO saveza, u drugoj polovici 1960-ih, NATO se okreće konvencionalnom naoružanju te 1967. godine usvaja novu stratešku doktrinu *fleksibilnog odgovora*¹⁵. Usvojeno je i novo izvješće u kojem se politika detanta i vojne sigurnosti nadopunjavaju, stoga NATO poziva sve Zapadne saveznike da koriste NATO kao glasnik kojim će provoditi politiku prema Sovjetskom Savezu i Istočnom bloku (Painter, 2002: 87). Sovjetski Savez nakon Kubanske krize povećava svoje naoružanje što dovodi do porasta od četrdesetak posto izdvajanja za vojnu industriju u razdoblju od 1965. do 1970. godine (Painter, 2002: 89). Osim nuklearnog naoružanja, razvijaju i strateško oružje te povećavaju broj interkontinentalnih raketa što ugrožava Sjedinjene Države koje su primjenom doktrine MAD-a odvrćale Sovjetski Savez od nuklearnog sukoba, no to nije bilo jamstvo da ne može doći i do konvencionalnog ratovanja (Painter, 2002: 89). Doktrina fleksibilnog odgovora inicirala je promjenu strategije Sovjetskog Saveza koji se okreće planu da se u slučaju sukoba Sjedinjene Države moraju onesposobiti porazom NATO-vih snaga u Europi kako bi izgubile prednost, onemogućivši tako Sjedinjene Države da rasporede svoje snage u europskim bazama – i tako spriječiti da u konvencionalnom ratovanju uzvrate udarac Sovjetskom Savezu (Painter, 2002: 89).

¹⁵ U novoj doktrini NATO čini odmak od primarno nuklearne obrane koju stavlja kao krajnje sredstvo uporabe u slučaju sukoba, dok se u prvi plan obrane vraća konvencionalno naoružanje (Painter, 2002: 87).

3.2. Varšavski pakt

Varšavski pakt oformljen je šest godina nakon osnivanja NATO saveza 1949. godine. Konkretnije, službeno je osnovan 14. svibnja 1955. godine, samo četiri dana nakon službenog ulaska Savezne Republike Njemačke u NATO savez (Crump, 2015: 21). Države poput Albanije i Bugarske osnivanje Varšavskog pakta smatrale su jednom vrstom zaštite – Bugarska u prvom redu od graničnih susjeda Grčke i Turske koje su se pridružile NATO savezu, dok se Albanija željela zaštititi od jugoslavenskih pretenzija (Crump, 2015: 22). Varšavski pakt sveukupno je činilo osam članica: „...Albanija, Bugarska, Čehoslovačka, Njemačka Demokratska Republika, Mađarska, Poljska, Rumunjska i na kraju sam Sovjetski Savez“ (Crump, 2015: 21). Staljinova smrt 1953. godine označila je prekretnicu u vanjskoj politici Sovjetskog Saveza, a novog je vođu Hruščova potaknula na ublažavanje odnosa sa Zapadom (Crump, 2015:18). Hruščov je bio inicijator Varšavskog pakta čiji je cilj ujedno bio i slanje poruke državama u kojima su od kraja Drugog svjetskog rata na vlasti bili sovjetski satelitski režimi, da više ne očekuju mogućnost neutralnosti¹⁶ koju je dobila Austrija (Crump, 2015: 22). Albanija se priklonila Kini i radi toga je bila isključena 1961. godine iz Varšavskog pakta (Crump, 2015: 71). Navedeni potez najavio je status quo u Europi koji će trajati sve do raspada Sovjetskog Saveza i Varšavskog pakta, podijelivši tako svijet na zemlje članice NATO saveza, Varšavskog pakta, neutralne i one u kasnije nastalom Pokretu nesvrstanih 1956. godine. Vojna intervencija snaga Varšavskog pakta 1968. godine u Čehoslovačkoj vođena je Brežnjevljevom doktrinom. Ime je dobila po novom vođi Sovjetskog Saveza koji je naslijedio Hruščova čija se politika smanjenja naoružanja napušta te se ponovno okreće prema sve većem naoružavanju (Painter, 2002: 89-90). Prema novoj doktrini Sovjetskog Saveza, u članicama Varšavskog ugovora Sovjetski Savez ima pravo intervenirati „...u drugim komunističkim zemljama kako bi sačuvali njihovu unutrašnju i međunarodnu "socijalističku orijentaciju"“ (Painter, 2002: 90). Iako je Čehoslovačka jamčila da će nakon provedbe reformi i uvođenja takozvanog komunizma s ljudskim licem ostati članica Varšavskog ugovora, Sovjetskom Savezu je takva mogućnost bila nedopustiva zato što je Čehoslovačka, kao granica između Istočnog i Zapadnog bloka, bila i geostrateški važna (Painter, 2002: 90).

¹⁶ Naime, Hruščov je potpisao Austrijski državni ugovor dan nakon osnivanja Varšavskog pakta, 15. svibnja 1955. godine, kojim se priznala austrijska neutralnost i neovisnost uz povlačenje sovjetskih snaga (Crump, 2015: 22).

4. Završetak Hladnog rata u kontekstu promjena međunarodnih političkih odnosa i raspad Sovjetskog Saveza

Dolaskom na vlast posljednjeg vođe Sovjetskog Saveza i prvog službenog predsjednika Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika, Mihaila Gorbačova 1985. godine (Painter, 2002: 136), Sovjetski Savez svojom novom, umjerenom vanjskom politikom i željom za unutarnjom reformacijom kreće prema svom kraju. Europska je zajednica 1987. godine usvojila Jedinstveni europski akt¹⁷ kojim su se članice obvezale na stvaranje ekonomske i monetarne unije bez carinskih ograničenja uz zajedničku obrambenu politiku (Westad, 2017: 602). Jedinstvenim europskim aktom smanjila se prijetnja koju bi predstavljala ujedinjena Njemačka za Europu, što je njemački kancelar Helmut Kohl posebno naglasio u predloženom planu od deset točaka za ujedinjenje Njemačke Bundestagu 1989. godine istaknuvši da će Njemačka svoju politiku prilagoditi i uskladiti s europskom politikom kako bi pridonijela napretku Europe (Westad, 2017: 602). Godinu 1989. obilježava povijesni događaj koji je označio početak kraja Sovjetskog Saveza. Pad Berlinskog zida¹⁸ sagrađenog u Hladnom ratu, koji je fizički manifestirao podjelu Berlina na Istočni i Zapadni dio, bio je prekretnica kojim se dala naslutiti ranjivost Sovjetskog Saveza. U prosincu 1989. godine sastali su se Mihail Gorbačov i George H. W. Bush na brodu u Sredozemnom moru (Westad, 2017: 608). „Suglasili su se da je Hladni rat završen, ali su njegov završetak tumačili na različite načine“ (Westad, 2017: 608). Sjedinjene Države iz Hladnog rata izašle su kao pobjednik, što su pogrešno tumačili kako im ona omogućava svojevrijedno ponašanje na međunarodnoj sceni (Westad, 2017: 608).

Predsjednik Komiteta Mihail Gorbačov¹⁹ 1990. godine raspisuje prve izbore u Sovjetskom Savezu na kojima pobjeđuje i postaje prvim službeno izabranim predsjednikom Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika. Sovjetski Savez službeno se raspao 1991. godine te su proglašenje neovisnosti prve objavile Estonija, Litva i Latvija. Raspad Sovjetskog Saveza unio

¹⁷ Jedinstveni europski akt postavio je temelje za Maastrichtski sporazum donesen 1992. godine (Westad, 2017: 602)

¹⁸ Pad Berlinskog zida započeo je 9. studenog 1989. godine kada je na tiskovnoj konferenciji istočnonjemački predstavnik vlade Günter Schabowski objavio kako će se moći prelaziti granica između Istočne i Zapadne Njemačke te da navedena odluka odmah stupa na snagu, što je pokrenulo lavinu ljudi iz istočnog dijela Berlina ali i zapadnog dijela Berlina da dođu na granicu kada je s obje strane spontano započelo rušenje zida (Westad, 2017: 600-601).

¹⁹ „Gorbačov je 1989. izjavio da je, što se njega tiče, Hladni rat završen“ (Westad, 2017: 589).

je nemir na međunarodnu scenu jer se narušio već etablirani balans²⁰ među silama čija je bipolarnost nestala i ostavila unipolarni međunarodni poredak na čelu sa Sjedinjenim Državama. Sjedinjene Države paradoksalno izražavaju zabrinutost²¹ zbog nestanka Sovjetskog Saveza s međunarodne scene te su razmišljale o uspostavi ponovnog bipolarnog poretka ili s Ruskom Federacijom ili s Kinom kako bi se vratio balans međunarodnog poretka (Jović, 2013: 28). Sjedinjene Države stupaju u fazu trijumfalizma koja se dijeli na Clintonov i Bushov trijumfalizam (Westad, 2017: 627-628). U Clintonovoj fazi trijumfalizma, Sjedinjene Države zastupale su politiku kapitalističkog blagostanja²² usmjerenog unutar svojih granica (Westad, 2017: 628). Bushov trijumfalizam obilježavaju teroristički napadi na New York i Washington 11. rujna 2001. godine kada Sjedinjene Države na terorističke napade odgovaraju napadom i okupacijom Afganistana i Iraka²³, pritom demonstrirajući svoju moć u unipolarnom međunarodnom poretku (Westad, 2017: 628). „Činilo se da su tijekom devedesetih godina i prvog desetljeća dvadeset i prvog stoljeća Sjedinjene Države izgubile svoj globalni smisao – Hladni rat – a novi nisu pronašle“ (Westad, 2017: 629). Sjedinjene Države tako kreću u nove ratove van granica svog teritorija u borbi protiv radikalnog islama, rušeći režime u pokušaju uspostave demokracije, ali i u pokušaju kontrole nad naftnim izvorima na Bliskom Istoku (Westad, 2017: 631). Tijekom trijumfalizma uzrokovanog unipolarnim poretkom, Sjedinjene Države nisu spremno dočekale uspon Kine i Indije koje su u drugoj polovici dvadeset i prvog stoljeća međunarodnu političku scenu pretvorile u multipolarni poredak. Završetak Hladnog rata najviše je traga ostavio na Ruskoj Federaciji koja je podnijela teret gubitnika u ime Sovjetskog Saveza (Westad, 2017: 632). Ruskoj Federaciji bila je potrebna temeljita obnova; od financijske pomoći do integracije u zapadne institucije kao što su Europska unija i NATO savez (Westad, 2017: 632-634). Pomoć sa Zapada nije stigla, što je dovelo do apatije samih građana Ruske Federacije koji su na Zapad, umjesto kao na novog saveznika nakon Hladnog rata, počeli gledati kao na neprijatelja koji je uzrokovao sve njihove nedaće. „U takvim

²⁰ „Koliko god je bio nesmiljen i koliko god patnji je prouzročio, međunarodni poredak Hladnog rata ipak je punih četrdeset i pet godina očuvao mir u Europi“ (Westad, 2017: 601).

²¹ Predsjednik Sjedinjenih Država, George H. W. Bush 1991. godine izražava zabrinutost radi izvjesnog raspada Sovjetskog Saveza iako su mnogi političari imali stav kako je završetak Hladnog rata moguć jedino raspadom Sovjetskog Saveza (Westad, 2017: 618).

²² „...Amerikanci su bili umorni od međunarodnih kampanja iz prošlosti i htjeli su naplatiti – te se fraze netko dosjetio – "dividendu mira"“ (Westad, 2017: 628).

²³ Sjedinjene Države stupaju u rat protiv Iraka kada 1991. godine Irak pod vodstvom Sadama Huseina vrši okupaciju Kuvajta (Westad, 2017: 618).

okolnostima rastao je ugled ruskih šovinista i tvrdolinijaša – kakav je aktualni predsjednik Vladimir Putin – koji uzrok svih zala koja su snašla Rusiju posljednjih trideset godina vide u unaprijed smišljenom američkom planu čiji je cilj da Rusija ostane slaba i izolirana“ (Westad, 2017: 634).

5. Politika NATO saveza prema novim članicama

Raspadom Sovjetskog Saveza dolazi i do raspada Varšavskog pakta koji je bio osnovan kao protuteža NATO savezu. NATO ostaje u svojoj formaciji više ne samo kao obrambeni savez, nego se preobražava u političko-vojni savez te zauzima aktivnu zadaću u obrani svojih članica čiji broj proširuje na one države koje dobrovoljno pristupaju savezu. Novonastale države koje su stekle neovisnost padom komunizma nakon Hladnog rata svoju budućnost vidjele su pridruživanjem Europskoj uniji i NATO savezu. Europska unija državama je važna radi svoje gospodarske uloge, dok je NATO savez simbol sigurnosti koju pruža kao vojno-obrambena politička organizacija (Vukadinović, 1997: 87). Članak 5. NATO saveza jamči zajednički protunapad na državu koja počini napad na bilo koju članicu NATO saveza, a time će se „...oružani napad na jednu ili više njih u Europi ili u Sjevernoj Americi smatrati napadom na sve njih te su stoga suglasne da će, u slučaju takvog oružanog napada, svaka od njih, u ostvarivanju prava pojedinačne ili kolektivne samoobrane priznatog člankom 51. Povelje Ujedinjenih naroda, pomoći stranki ili strankama koje su napadnute, poduzimajući odmah, pojedinačno i zajedno s drugim strankama, mjere koje se smatraju potrebnima, uključujući uporabu oružane sile, radi uspostavljanja ili održavanja sigurnosti sjevernoatlantskog područja.“ (NATO.int, [1949] 2019). Za novonastale države nakon završetka Hladnog rata najizglednijim jamcem sigurnosti, upravo radi članka 5., bio je NATO savez. NATO savez inicirao je suradnju s državama Istočnog²⁴ bloka i prije raspada Sovjetskog Saveza. Prilikom dogovora oko proširenja NATO saveza 1994. godine, predsjednik Ruske Federacije Boris Jeljcin protivio se navedenoj inicijativi „...i upozorio da to gura Europu "u hladni mir"“ (Hahn, 2018: 78). „U vojnostrategijskom pogledu širenje NATO-a dolazi kao nastojanje atlantskog saveza, ali u prvom redu Amerike, da u novim posthladnoratovskim uvjetima definira granice svoga utjecaja u Europi.“ (Vukadinović, 1997: 89). Sama Ruska Federacija pokušala je sudjelovati u stvaranju koncepta sigurnosti preko OESS-a no to nikada nije ostvareno radi izostanka podrške Sjedinjenih Država²⁵ i Zapada (Vukadinović, 1997: 90). Gorbačov je predložio da Njemačka nakon ujedinjenja postane članica i Varšavskog pakta i NATO saveza

²⁴ Na summitu održanom u srpnju 1990. godine predložena je suradnja sa zemljama u srednjoj i istočnoj Europi (Hahn, 2018: 76), pritom aludirajući na sve države koje su bile donedavne članice Varšavskog pakta.

²⁵ George H. W. Bush je u tajnom telegramu Francuskom predsjedniku Françoisu Mitterrandu obznanio kako nakon završetka Hladnog rata NATO mora ostati jedini jamac mira i sigurnosti u Europi te da nije moguće sklapanje bilo kakvog paneuropskog sigurnosnog sporazuma (Sarotte, 2014: 95).

(Sarotte, 2014: 95). Nadalje, predložio je i ulazak Sovjetskog Saveza u NATO²⁶ uz argumentaciju da sa završetkom Hladnog rata Sovjetski Savez više ne predstavlja prijetnju NATO savezu, što je odmah odbijeno bez uzimanja u obzir (Sarotte, 2014: 95). U zamjenu za povlačenje sovjetskih trupa iz Istočne Njemačke nakon njezinog ujedinjenja 1990. godine, Gorbačov je primio financijsku pomoć te zauzvrat pristao na članstvo ujedinjene Njemačke u NATO savezu (Sarotte, 2014: 96).

Kritičari proširenja NATO saveza istaknuli su problem koje proširenje može donijeti u kontekstu međunarodne sigurnosti, a to je odgovor Ruske Federacije na takvu politiku jer bi samo proširenje mogla smatrati direktnim napadom i poniženjem što bi moglo dovesti do politike revanšizma te „...ojačati rusku mješavinu komunističkih, nacionalističkih i vojnih snaga spremnih da se bore za vraćanje nekadašnjeg položaja i ugleda Rusije kao velike države“ (Vukadinović, 1997: 91). NATO savez i Ruska Federacija su 1997. godine potpisali Temeljni akt kojim je Ruska Federacija formalno dala pristanak na proširenje NATO-a (Vukadinović, 1997: 94). NATO je istovremeno bio svjestan mogućih posljedica proširenja te je svojim osnivanjem programa Partnerstva za mir pokušao okupiti i države koje nisu članice NATO saveza kako bi sudjelovale u konstruiranju mira, dok se samo članstvo gledalo kao jedna vrsta pripreme prema članstvu u NATO savezu (Hunter, 2016: 11). George Kennan je 1998. godine proširenje NATO saveza kritizirao obznanivši da će njegovo proširenje dovesti do novog Hladnog rata u kojem će Rusi imati svoj odgovor na proširenje (Hahn, 2018: 72). Brzezinski svoju kritiku proširenju NATO saveza tumači kao propust samog NATO saveza u ponudi suradnje Ruskoj Federaciji (Hahn, 2018: 72). Sjedinjene Države u lipnju 2002. godine poništavaju ugovor START II (Hahn, 2018: 90) što označava novi period američke svojevoljne politike na međunarodnom planu (Hunter, 2016: 14). Nadalje, intervencija u Iraku 2003. godine i u Beogradu 1999. godine nisu dobile Rezoluciju Vijeća sigurnosti UN-a nego se radilo o samostalnim akcijama NATO saveza (Hunter, 2016: 14). Na NATO summitu održanom 2008. godine predloženo je učlanjenje Gruzije i Ukrajine u NATO savez što nije bilo prihvaćeno od strane samih članica koje nisu željele dati odobrenje čak niti za neobvezujući Akcijski plan za članstvo (Hunter, 2016: 15). Isti se prijedlog u javnosti pogrešno protumačio kao sigurna objava skorašnjeg članstva Gruzije i Ukrajine u NATO savez, što je dovelo do odgovora Ruske

²⁶ Gorbačov službeno nikada nije primio napismeno obećanje od svjetskih čelnika da se NATO savez nakon Njemačke više neće širiti, posebice na Istok, odnosno prema još tadašnjem Sovjetskom Savezu (Sarotte, 2014: 96).

Federacije u Gruziji (Hunter, 2016: 15). Politika NATO-a predviđa izdvajanje od 2% BDP-a svake članice na svoju obranu što bi moglo biti protumačeno tako da NATO savez povećanjem vojne spremnosti odvraća potencijalne napade²⁷ na države članice (Hunter, 2016: 20).

²⁷ Vođenje takve politike može stvoriti sliku potencijalne ugroze za ostale nečlanice NATO saveza, konkretno za Rusku Federaciju, koja bi na navedenu politiku također mogla odgovoriti povećanjem izdvajanja za unaprjeđenje vlastitog naoružanja te po potrebi poduzimanjem određenih preventivnih akcija za obranu od možebitne ugroze (Hunter, 2016: 20).

6. Formiranje Ruske Federacije

Prvi izabrani predsjednik Ruske Federativne Socijalističke Republike postaje Boris Jeljcin 12. lipnja 1991. godine (Paxton, 2004: 139). Dva mjeseca kasnije (19. kolovoza 1991. godine) vojnici su pokušali izvesti državni udar protiv predsjednika Sovjetskog Saveza Mihaila Gorbačova (Paxton, 2004: 139). Jeljcin je odigrao važnu ulogu u slamanju puča; pozvao je narod na otpor i na neposluh pučistima, a upravo mu je to nakon slamanja puča donijelo veliku popularnost i podršku (Paxton, 2004: 139-140). Kako bi spriječio širenje puča, proglasio je kako preuzima vlast²⁸ te je organizirao otpor pučistima osnovavši zasebne ruske oružane snage koje su bile pod njegovim nadzorom (Westad, 2017: 620-621). „U međuvremenu je Rusija preuzela kontrolu nad Sovjetskim Savezom“ (Westad, 2017: 621). Dana 8. prosinca 1991. godine službeno prestaje postojanje Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR) (Paxton, 2004: 140). Jeljcin je sudjelovao u potpisivanju Minskog sporazuma u prosincu 1991. godine s predsjednicima Ukrajine i Bjelorusije na kojem su proglasili „...the Commonwealth of Independent States (CIS)...“ (Paxton, 2004: 140). Navedeni sporazum pozivao je sve bivše članice Sovjetskog Saveza da mu se pridruže kako bi mogle ostvariti „...zajedničko trgovačko područje, jedinstveno zapovjedništvo strateških snaga i središnja kontrola nuklearnog oružja“ (Paxton, 2004: 140). Ugovor su potpisali Kazahstan, Kirgistan, Tadžikistan, Turkmenistan, Uzbekistan, Moldavija, Azerbajdžan i Armenija (Paxton, 2004: 141). Njime su se sve članice obvezale da će poštivati sve ugovore donesene za vrijeme Sovjetskog Saveza čiji je formalni nasljednik postala Ruska Federacija na čelu s predsjednikom Borisom Jeljcinom koji je funkciju preuzeo 25. prosinca 1991. godine ostavkom predsjednika Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika Mihaila Gorbačova (Paxton, 2004: 141). Jeljcin odmah po preuzimanju vlasti obavještava Ujedinjene narode kako je Ruska Federacija službena nasljednica Sovjetskog Saveza u Vijeću sigurnosti (Paxton, 2004: 141).

Ruska Federacija nakon raspada Sovjetskog Saveza bila je suočena s velikim financijskim poteškoćama, inflacijom, slabom nacionalnom valutom uz masovnu privatizaciju bivšeg državnog vlasništva. Jeljcin je provodio takozvanu *Šok terapiju*²⁹ koja nije postigla svoj

²⁸ „Jeljcinov prvi dekret bila je zabrana djelovanja Komunističke partije Sovjetskog Saveza na teritoriju Rusije.“ (Westad, 2017: 621).

²⁹ Nakon kolapsa tržišta 1989. godine, Ruskoj Federaciji je u minimalnoj mjeri pružena financijska pomoć u vidu oporavka gospodarstva, što je kod samih građana Ruske Federacije stvorilo apatiju prema Gorbačovljevoj politici približavanja Zapadu s obzirom na to da od istog nije dobio pomoć (Hahn, 2018: 77). Radi visoke inflacije i crne

ekonomski učinak nego je država tonula u sve veće financijske poteškoće. Predsjednik Boris Jeljcin želio je veću moć pri odlučivanju – raspustio je Vrhovni sovjet i Kongres narodnih zastupnika 1994. godine i referendumom odlučio o uspostavi dva zastupnička doma, Državne Dume i Vijeća federacije. Navedeni postupci izveli su građane na ulice (Myers, [2015] 2017: 83). Zastupnici Kongresa narodnih zastupnika protivili su se takvoj odluci te su ostali u zgradi parlamenta koja je bila pod opsadom vojske na Jeljcinov zahtjev (Myers, [2015] 2017: 83). U navedenoj krizi političar Vladimir Putin našao se kao podrška predsjedniku Jeljcinu koji je naposljetku odobrio granatiranje zgrade parlamenta u kojoj je poginulo stotinjak ljudi, dok je vojska uhitila Ruckoja i Hasbulatova kao glavne protivnike nove odluke (Myers, [2015] 2017: 84). Predsjednik Jeljcin se tijekom cijelog drugog mandata borio s bolešću te je odlučio javno imenovati svog nasljednika – Vladimira Putina. Jeljcinove predsjedničke mandate obilježile su intervencije u državama bivšeg Sovjetskog Saveza, kao i one unutar same Ruske Federacije.

burze, nije bio moguć razvitak potrošačkog društva, dok su same savezne države prestale s naplaćivanjem poreza što je dovelo do velikog proračunskog deficita (Westad, 2017: 592).

6.1. Jačanje konzervativnog nacionalizma

Vladimir Putin preuzima predsjedničku dužnost 1. siječnja 2000. godine nakon što je Boris Jeljcin objavio napuštanje svog položaja u novogodišnjem obraćanju naciji 31. prosinca 1999. godine. Prvi predsjednički mandat Vladimira Putina obilježava vanjska politika približavanja Zapadu i Sjedinjenim Državama. Vladimir Putin trudio se održati dobre odnose s Georgeom W. Bushom, tadašnjim republikanskim predsjednikom Sjedinjenih Država, tako što je nakon terorističkog napada na Blizance 11. rujna 2001. godine bio prvi strani dužnosnik koji je pružio podršku američkom predsjedniku (Paxton, 2004: 144). Nakon napada, u znak dobre volje, dozvolio je ulazak američkih aviona u ruski zračni prostor u Afganistanu (Kalb, 2015: 3-4). Dokaz povećane suradnje sa Zapadom također je bilo potpisivanje sporazuma o nastavku smanjenja nuklearnog oružja između Ruske Federacije i Sjedinjenih Država 2002. godine (Boban, 2011: 16). Putinova administrativna reforma 2000. godine uzrokovala je nezadovoljstvo etničkih skupina unutar same Ruske Federacije (George, 2009: 150). Ruska Federacija tako više nije bila sastavljena od 89 regija, već se formira sedam okruga u kojima se autonomnim pokrajinama smanjuje status te ih se proglašava neetničkim oblastima (George, 2009: 150). Uz sve veće etničko nezadovoljstvo raste i nesigurnost te dolazi do terorističkih napada. Putinov govor na Minhenskoj sigurnosnoj konferenciji 2007. godine bio je svojevrsna prozivka i optužba Zapada za nepoštivanje suverenosti država koje su Zapadne demokracije ugrožavale svojim intervencionističkim politikama pod izlikom širenja demokracije i zaštite ljudskih prava, posebice Sjedinjenih Država koje su prekoračile dozvoljene granice i počele zadirati u suverenitet drugih zemalja (Myers, [2015] 2017: 272-273). „Putinov govor postao je prekretnica u ruskim odnosima sa Zapadom, koju su mnogi protumačili kao definirajući trenutak jednako važan kao i govor Winstona Churchilla iz 1946. koji je svijetu ostavio frazu "željezna zavjesa"“ (Myers, [2015] 2017: 273). Putinov drugi predsjednički mandat obilježava rat u Gruziji koji je započeo 2008. godine, no te iste godine Putin se više nije mogao kandidirati ponovno na mjesto predsjednika jer je u tom trenutku obnašao dva uzastopna predsjednička mandata, stoga na svoje mjesto predlaže Dimitrija Medvjedeva koji je do tada bio premijer Ruske Federacije. Medvjedev je obnašao jedan predsjednički mandat od 2008. do 2012. godine. Predsjednik vlade bio je Vladimir Putin. Na samom završetku predsjedničkog mandata, Medvjedev za predsjednika Ruske Federacije ponovno predlaže Vladimira Putina. Za vrijeme

drugog dijela svoje vladavine, Vladimir Putin želio je vratiti Rusku Federaciju na vodeće mjesto europske politike kao svjetsku silu³⁰, a ne regionalnu.

Pod Putinovom vladavinom dolazi do jačanja konzervativizma i nacionalnog osjećaja te se ponovno uspostavlja takozvani duh nacije u kojem se kombinira i poštuje povijesno nasljeđe i Ruskog Carstva i komunističkog režima Sovjetskog Saveza. Rusko Carstvo prestalo je postojati 1917. godine kada je u ožujku posljednji car Nikolaj II. Romanov bio prisiljen na abdikaciju ubrzo nakon Veljačke (Februarske) revolucije. Nakon abdikacije cara u ožujku 1917. godine privremeno uspostavljenu vladu na čelu s Andrejem Kerenskim svrgavaju boljševici u Oktobarskoj revoluciji čijim je predvodnikom bio imenovan Vladimir Iljič Lenjin. Građanski rat između boljševika (revolucionara) i bijele garde (carskih pristaša) u Rusiji trajao je do 1922. godine kada se uspostavlja Savez Socijalističkih Sovjetskih Republika u čiji sastav ulaze četiri sovjetske republike (Boyd, 2017: 196). Nakon Lenjinove smrti, na čelo Sovjetskog Saveza dolazi Josif Visarionovič Džugašvili Staljin koji je bio na vlasti od 1925. do 1953. godine. Za Sovjetski Savez to su bile godine iznimno represivne vladavine u kojima su ljudska i politička prava bila ograničena – za vrijeme Staljinove i Lenjinove vladavine zajedno nastradalo je gotovo 60 milijuna ljudi (Montefiore, 2009: 206). Komunizam je u Rusiji bio prisutan od 1922. do 1991. godine. Stoga, kada govorimo o ruskom naslijeđu moramo imati na umu da su komunizam i antizapadnjačko raspoloženje postali ne samo politika, već i na neki način ustaljena tradicija, s obzirom na to da je ruski narod imao tranziciju direktno iz Ruskog Carstva u Sovjetski Savez. Dolaskom na vlast Vladimir Putin objedinio je cijelu rusku povijest i isticao samo ono najbolje od oba režima iako je jedan isključivao drugi. Primjerice, uveo je dizajn nove zastave ruske vojske koja je bila crvena s dvoglavim orlom Romanovih te himnu Sovjetskog Saveza, ali s novim riječima (Myers, [2015] 2017: 182-183). „Svoju je ideologiju nazvao dirigiranom demokracijom“ (rus. upravljajemaja demokratija) s jasnim naglaskom na dirigiranost - putinizam miješa romanovsku autoritarnost, pravoslavnu svetost, ruski nacionalizam, kumovski i pajdaški kapitalizam, sovjetsku birokraciju s demokratskim elementima, izborima i parlamentima. Ako je i postojala neka ideologija, iskazivala se u ogorčenju preziru prema Americi, nostalgiji prema Sovjetskom Savezu i Carstvu Romanova“

³⁰„Tijekom Putinova predsjedničkog mandata obnovljene su patrole vojnih bombardera TU-95 i TU-160 po Atlantiku i Pacifiku, poput onih u sovjetsko doba, nastavljena je obnova vojne sile izgradnjom interkontinentalnih raketa s nuklearnim bojnim glavama "Topolj", a obnovljena je i proizvodnja najvećega ratnog zrakoplova na svijetu TU-160“ (Boban, 2011: 18). Navedena politika označila je povratak sve većeg naoružavanja.

(Montefiore, [2016] 2019: 736). „Ništa ne donosi toliko poštovanja vladaru koliko činjenica da poduzima velike pothvate i o sebi stvara izvanrednu sliku“ (Machiavelli, [1469-1527] 2020: 118) što je Vladimir Putin dolaskom na vlast i učinio. Stvorio je svoj moderan kult ličnosti na način da Ruska Federacija označava Vladimira Putina i obratno. Putina najbliži suradnici nazivaju Carem, no svjestan je da je posljednji car Romanova abdicirao, pa je stoga obznanio kako on nikada neće abdicirati jer je za njega abdikacija ravna veleizdaji (Montefiore, [2016] 2019: 737). U Ruskoj Federaciji dolazi do smjene ideologije, a ulogu komunizma danas zauzima konzervativni nacionalizam. Prema podacima *Freedom House*a za 2022. godinu Ruska je Federacija konsolidirani autoritarni režim, točnije ona je personalni autoritarni režim (Zavadskaya, 2022).

U jačanju ruskog nacionalizma ulogu je imala i međunarodna zajednica te njezin tretman novonastale Ruske Federacije nakon pada Sovjetskog Saveza. Naime, Ruska Federacija je tek 2012. godine primjena u Svjetski trgovinski savez, nakon ukupno 18 godina pregovora, što joj je omogućavalo više investicija te ekonomsku integraciju na Zapad (Hunter, 2016: 15). Iste godine Sjedinjene Države ukidaju odredbu ograničavanja trgovine sa Sovjetskim Savezom iz 1974. godine (Hunter, 2016: 15). Dugi vremenski period kojim se Ruskoj Federaciji pružila prilika za integraciju na svjetsko tržište bez hladnoratovskih ograničenja, slala je poruku nevoljkosti samog Zapada za rusko uključivanje u isti. Osim jačanja nacionalnog osjećaja, Putin se pobrinuo da ne jača otpor njegovoj vladavini dok se istovremeno vodi ultra-nacionalistička vanjska politika (Kalb, 2015: 12). „Ruske su vlasti pooštrile kontrolu nad nezavisnim akterima i ograničile slobodu okupljanja. Državne agencije i druga zakonodavna tijela implementirala su zakon o "stranim agentima" i "nepoželjnim organizacijama" koji se sada može primjenjivati na nevladine organizacije (NGOs) i pojedince“ (Zavadskaya, 2022). Najpoznatiji kritičar režima, Aleksej Navaljni, uhićen je nakon svog povratka u Rusku Federaciju 2022. godine nakon što je bio hospitaliziran u Njemačkoj zbog trovanja (Zavadskaya, 2022).

7. Politika Ruske Federacije prema državama bivšeg Sovjetskog Saveza i sukobi u Ruskoj Federaciji

„Strateške odluke o proširenju na nekadašnje članice Varšavskog ugovora koje su u 90-ima donijeli NATO i EU bile su iznimno važne za proces demokratske tranzicije i stabilizaciju tih zemalja, čak i okolnih država koje nisu bile odmah ili nisu bile uopće uključene u proces proširenja. Tu se može govoriti o spillover-efektu, tj. prelijevanju pozitivnih procesa preko granica susjednih istočnih država s kojima se uspostavila jača suradnja“ (Kurečić & Kuko, 2014: 16). Proširenje NATO saveza u dva navrata u roku od tri godine, 2004. i 2007. za Rusku Federaciju označile su ugrozu njihove interese sfere, posebice „...prostor suvremene Ukrajine i Bjelorusije stoljećima je bio dijelom Ruskog Carstva, a općenito je bio i ostao iznimno strateški bitan za Rusiju“ (Kurečić i Kuko, 2014: 16). Jedan od glavnih ciljeva NATO saveza nakon završetka Hladnog rata bio je pobrinuti se „...da Ukrajina, nova neovisna i najvažnija država koja graniči s europskom Rusijom, ne padne pod vlast Moskve, ali isto tako ne bi, barem u početku, bila formalno i potpuno integrirana u ključne zapadne institucije, uključujući NATO, iako zapadne "težnje" bi bile počašćene...“ (Hunter, 2016: 9). Vanjska politika Ruske Federacije smatra, posebice nakon raspada Sovjetskog Saveza, svaki oblik suradnje sa Zapadom jednom vrstom poraza, stoga je Gorbačovljeva suradnja sa Zapadom smatrana velikim porazom Sovjetskog Saveza (Kurečić i Kuko, 2014: 18). „Poraz danas služi kao opomena što bi se moglo dogoditi ponovnim odustajanjem od tradicionalne ruske realpolitike koja podrazumijeva imperijalizam, otvoren ili prikriven, kao u doba sovjetskog, tobože "neimperijalnog" razdoblja“ (Kurečić i Kuko, 2014: 18). Ruska Federacija je nakon 1991. godine u unutarnjoj politici, ali i u međunarodnim odnosima preuzela ulogu nasljednice Sovjetskog Saveza čime je željela ponovno steći status međunarodne moćne sile koja će biti protuteža Sjedinjenim Državama. Granična geopolitička, ali ideološka podjela nakon Hladnog rata zapravo se nije puno promijenila; Europa se dijeli „...na "Unijsku Europu" i na ostatak europskog geopolitičkog Istoka do RF“ (Kurečić i Kuko, 2014: 14). Podjela stvara problem državama postsovjetskog saveza koje se nalaze u jednoj vrsti međuprostora; primorane su opredijeliti se ili na integraciju u Europu učlanjenjem u ključne organizacije ili održavati dobrosusjedske odnose s regionalnom silom svoga područja – Ruskom Federacijom.

Dvojni stav koji Ruska Federacija zastupa u tumačenju državnog suvereniteta u međunarodnim odnosima, *Vestfalski i postsovjetski* „...koji su se pojavili na prijelazu tisućljeća...“ čine novu sastavnicu ruskih nacionalnih interesa (Deyermond, 2016: 975). *Postsovjetski* model državnog suvereniteta koji Ruska Federacija primjenjuje na države bivšeg Sovjetskog Saveza zadržao je

sovjetsko naslijeđe prava suvereniteta svake republike i njihova prava na odcjepljenje (Deyermond, 2016: 967). U stvarnosti to nije bio slučaj, sovjetske republike zapravo su posjedovale malo suvereniteta naspram federalnog centra, to jest Moskve (Deyermond, 2016: 967). „U narativu ruske vlade, "Revolucije u boji" u Gruziji (2003.), Ukrajini (2004. – 2005.) i Kirgistanu (2005.) bili su proizvod Zapada (uglavnom SAD-a) miješanja u unutarnje politike dotičnih država, s ciljem unapređenja nacionalnih interesa SAD-a i potkopavajući interese Rusije pod okriljem promicanja demokratizacije“ (Deyermond, 2016: 963). Stoga je tumačenje državnog suvereniteta za Rusku Federaciju selektivno – ona smatra legitimnim pravom braniti svoje interese i suverenitet šireći time poimanje suvereniteta Ruske Federacije i na suverenitet država bivšeg Sovjetskog Saveza. Ruska Federacija smatrala je svojim pravom podržati neovisnost Abhazije i Južne Osetije 2008. godine u Gruziji, braneći time "svoj" suverenitet uz vojnu prisutnost na navedenom teritoriju te anektiravši Krim 2014. godine (Deyermond, 2016: 968). „Za ruske političke elite, pitanje suvereniteta – njegovo značenje i primjena – čini se važnim konceptualnim i praktičnim mehanizmom za izražavanje otpora globalnom vodstvu SAD-a i za razvoj alternativnih centara političke vlasti u suvremenom međunarodnom sustavu. Čini se da je jedna od glavnih funkcija ruskog stajališta o suverenitetu sredstvo balansiranja protiv SAD-a“ (Deyermond, 2016: 975).

Ruska Federacija oštro je osudila američko-britansku invaziju na Irak 2003. godine pozivajući se na ugrožavanje iračkog prava na državni suverenitet i na njegovo nelegitimno ugrožavanje od strane Zapadnih saveznika primjenjujući time *Vestfalsko* načelo suvereniteta³¹ (Deyermond, 2016: 962-963). Invazija na Irak Ruskoj Federaciji pružila je argument za optužbu Sjedinjenih Država da su uzele za pravo na međunarodnom planu ugrožavati suverenitet drugih država koje su smatrale opasnim po svoj suverenitet (Deyermond, 2016: 963). Stoga ponovno dolazi do nesigurnosti na međunarodnom planu i do međusobnog nepovjerenja³². Nadalje, Ruska je Federacija slučaj Kosova smatrala povijesnim presedanom međunarodnog prava. Predsjednik Vladimir Putin i ministar vanjskih poslova Sergej Lavrov isticali su priznanje Kosova kao

³¹ Naime, Ruska Federacija načelno primjenjuje tako zvani *Vestfalski* suverenitet kojim se obostrano priznaje suverenitet zemalja i njihova pravna jednakost, dok navedeni uskraćuje državama bivšeg Sovjetskog Saveza (Deyermond, 2016: 958).

³² Primjena *Vestfalskog načela* suvereniteta očituje se u provođenju politike nemiješanja u vrijeme Arapskog proljeća, ali i u Ruskoj intervenciji u Siriji pružajući pomoć vladajućem režimu kako bi spriječio pad istog – zapravo je pokušaj zaštite suvereniteta drugih država (Deyermond, 2016: 965).

neovisne države 2007. godine kao jednostrano proglašenje države na štetu narušavanja teritorijalnog integriteta Srbije koja nikada nije priznala isti Kosovu (Deyermond, 2016: 963). Za vrijeme Putinova premijerskog mandata 2010. godine ruska vojna doktrina stavila je na prvo mjesto prijetnju ruskom suverenitetu i teritorijalnom integritetu uzrokovanu miješanjem u unutarnje poslove ruskog interesa na što ruska vojska mora biti spremna odgovoriti (Deyermond, 2016: 964). Vanjska politika Ruske Federacije nastavlja isticati problem američkog subjektivnog tumačenja suvereniteta, što posljedično vodi narušavanju istog, kao što je to spomenuo Sergej Lavrov u obraćanju pred Generalnom Skupštinom UN-a 2012. godine (Deyermond, 2016: 964). Za Rusku Federaciju rizik proizlazi „... iz manipulacije argumentima o principu suvereniteta i intervencija kako bi se unaprijedili interesi SAD-a u slabljenju Rusije“ (Deyermond, 2016: 73). S obzirom na to da Ruska Federacija nije sudjelovala u posthladnoratovskoj podijeli svijeta, na neki način se ne može reći da je prekršila njegove odredbe, iz čijih je podjela bila isključena (Hunter, 2016: 13). Ruska Federacija bila je zadržana podalje od integracijskih procesa u europske institucije poput Europske unije i NATO saveza, dok su oni naposljetku došli do njezinih granica (Westad, 2017: 634).

7.1. Sukobi unutar Ruske Federacije: Čečenija

Slika 2. Geografska karta Čečenije

Izvor: <https://www.dw.com/en/protests-in-ingushetia-alarm-moscow/a-45870230> Pristupljeno 18. kolovoza 2022. godine

Ruska Federacija je nakon raspada Sovjetskog Saveza³³ bila primorana prilagoditi vođenje svoje vanjske politike isto kao i unutarnje. Republike koje su ostale u sastavu Ruske Federacije zahtijevale su različite stupnjeve autonomije i samostalnosti, neke su težile odcjepljenju i pravu na samoopredjeljenje, a to je prijetilo narušavanju teritorijalne cjelovitosti Ruske Federacije. Nemiri u Federativnoj Republici Čečeniji u sastavu Ruske Federacije dali su naznaku nove nestabilnosti unutar same Ruske Federacije. Čečenija od svog pripojenja Ruskom Carstvu 1859.

³³ Raspadom Sovjetskog Saveza, novonastale samostalne države Armenija i Azerbajdžan sukobljavaju se oko teritorija u Azerbajdžanu, Gorski Karabah (na ruskom Nagorno-Karabah) u kojem većinsko stanovništvo čine Armenci; 99,7% prema popisu stanovništva iz 2015. godine (Enciklopedija.hr, 2021). Naime, uspostavom Sovjetskog Saveza, Gorski Karabah postaje je autonomna oblast Azerbajdžanske SSR, dok Armenska SSR nikada nije odustala od nastojanja da se ujedini sa Gorskim Karabahom, što se i dogodilo 1. prosinca 1989. godine – nakon čega dolazi do sukoba na navedenom području (Enciklopedija.hr, 2021). Sukobi se zaoštravaju kada Azerbajdžan donosi odluku o ukidanju autonomije u studenome 1991. godine, dok Gorski Karabah proglašava neovisnost 7. siječnja 1992. godine, koju priznaje samo Armenija (Enciklopedija.hr, 2021). Sukobi su trajali do 1994. godine između Armenije i Azerbajdžana na navedenom području, dok su „...2000-ih nastavljeni pregovori o statusu Nagorno-Karabaha, uz posredovanje Francuske, Rusije i SAD-a“ (Enciklopedija.hr, 2021). Mir je potrajao sve do rujna 2020. godine kada je sukob nakratko obnovljen napadom azerbajdžanskih jedinica, te je okončan 10. studenog 2020. godine uz posredstvo Ruske Federacije (Enciklopedija.hr, 2021). Sukob oko Gorskog Karabaha najdulji je sukob na području bivšeg teritorija Sovjetskog Saveza, u kojem je Ruska Federacija bila posrednik i inicijator uspostave mira i smirivanja tenzija.

godine (Notholt, 2008: 7.22) teži ostvarenju samostalnosti i neovisnosti. Za razliku od ostalih sovjetskih republika koje su imale pravo na samoopredjeljenje unutar Sovjetskog Saveza Čečensko-inguška Autonomna Sovjetska Socijalistička Republika nije imala ustavno pravo odcjepljenja (Notholt, 2008: 7.22). Provođenjem rusifikacije u Sovjetskom Savezu Čečenima je bila nametnuta ćirilica kao službeno pismo (Notholt, 2008: 7.22) što je dodatno potkopavalo čečensku autonomiju. Nakon raspada Sovjetskog Saveza, Sovjetske Socijalističke Republike redom su počele proglašavati svoju samostalnost, dok se Čečenija pokušala pozvati na „...odluku Mihaila Gorbačova donesenu 26. travnja 1990. godine prema kojem su Autonomne Sovjetske Socijalističke Republike punopravni subjekti Sovjetskog Saveza uključujući – prema nacionalistima – pravo na odcjepljenje“ (Notholt, 2008: 7.22). Nakon Raspada Sovjetskog saveza, na prvim izborima u Čečensko-inguškoj Republici provedenim 1990. pobjeđuje Džohar Dudajev koji proglašava neovisnost Čečenske Republike Ičkerije koja je trajala tjedan dana prije nego što su ruske snage ušle u Čečeniju proglašivši odluku o osamostaljenju neustavnom (Notholt, 2008: 7.23). Ingušetija je odlučila ostati u sastavu Ruske Federacije te se odvojila od Čečenije (Notholt, 2008: 7.23). Rat u Čečeniji trajao je od 1994. do 1996. godine kada je potpisano primirje 31. kolovoza 1996. godine (Enciklopedija.hr, 2021). Novoizabrani vođa Čečenije Aslan Mashadov započinje s uvođenjem radikalnog islama (Notholt, 2008: 7.23). Godine 1999. Vladimir Putin izabran je na mjesto premijera kada započinje niz terorističkih napada u gradovima diljem Ruske Federacije – Bunarsku, Moskvi i Volgodonsku za koje je Ruska Federacija smatrala odgovornima Čečensku paravojsku koja se pobunila u Dagestanu³⁴ (Toal, 2017: 87). Kao premijer, Vladimir Putin objavljuje borbu protiv pobunjenika³⁵ čime započinje Drugi čečenski rat (Toal, 2017: 87). Administracija predsjednika Putina, došavši na vlast 2000. godine, odbija sukob nazvati ratom nego koristi pojam protuteroristička operacija, dok u javnosti stvara koncept borbe protiv terorizma čime dobiva legitimitet za intervenciju (Campana i Légaré, 2010: 51).

Ruska Federacija 2000. godine provodi okupaciju grada Grozni kada postavlja proruskú vlast na koju 2003. godine dolazi Ahmad Kadirov dok Mashadov sa svojim vojnicima bježi u gorje

³⁴ Promicanje navedene politike i sudjelovanje Mashadova u neuspjelom pokušaju u islamske pobune u Dagestanu 1999. godine dovodi do početka Drugog čečenskog rata koji je trajao od 1999. do 2009. godine (Edition.cnn.com, 2021).

³⁵ Vladimir Putin kao premijer 1999. godine gradi političku karijeru na problematici Čečenije i straha od pobunjenika (Russell, 2011: 515).

i vodi gerilski rat (Notholt, 2008: 7.23). Ahmad Kadirov ubijen je godinu dana kasnije jer je proglašen izdajnikom od radikalnih čečenskih snaga. Nakon kratke vladavine Abdula Khalima Saidullayeva vlast u Čečeniji preuzima Ramzan Kadirov³⁶, sin pokojnog Ahmada (Notholt, 2008: 7.23). Nakon terorističkih napada 11. rujna 2001. godine u Sjedinjenim Državama, Ruska Federacija pokret u Čečeniji ne karakterizira kao pokret za samoopredjeljenje nego kao terorističku, odnosno džihadističku skupinu, čemu je pridonijela i kratka prisutnost uspostavljenih diplomatskih odnosa između talibanskog režima u Afganistanu i Groznog u Čečeniji (Notholt, 2008: 7.23). U svom prvom predsjedničkom mandatu Vladimir Putin je napravio distinkciju između "dobrih" i "loših" Čečena 2002. godine (Russell, 2011: 511). U Drugom čečenskom ratu čečenske su snage poduzimale terorističke napade, a najkrvaviji napad dogodio se 2004. godine u gradu Beslanu u Sjevernoj Osetiji kada je došlo do opsade osnovne škole u kojoj „...je poginulo 334 taoca od čega 186 djece“ (Toal, 2017: 90). Nakon završetka rata 2000. godine³⁷, Čečenija s Kadirovim na vlasti održava bliske odnose s Ruskom Federacijom čiju podršku uživa i danas. Čečenske jedinice predvođene Kadirovim danas se bore za Rusku Federaciju u ratu Ukrajini (Edition.cnn.com, 2022).

³⁶ Ramzan Kadyrov na vlast dolazi 2007. godine kada je potvrđen kao predsjednik Čečenije (Russell, 2011: 514)

³⁷ Predsjednik Vladimir Putin 2009. godine objavio je službeni kraj desetogodišnje protuterorističke operacije u Čečeniji, dok se 2000. godina nakon ruskog zauzimanja glavnog grada Grozni označava kao formalni završetak sukoba.

7.2. Sukobi unutar Ruske Federacije: Dagestan i Tatarstan

Slika 3. Geografska karta Tatarstana

Izvor: <https://www.dw.com/en/russian-minorities-fear-for-languages-amid-new-restrictions/a-41639610> Pristupljeno 19. kolovoza 2022. godine

Za razliku od Čečenije i Ingušetije u kojima je došlo do otvorenih sukoba između pobunjeničkih snaga i vojske Ruske Federacije, republikama Dagestan i Tatarstan zajednička je početna težnja za osamostaljenjem nakon raspada Sovjetskog Saveza, ali bez otvorenih konflikata. Tatarstan je postao Autonomna Sovjetska Socijalistička Republika u svibnju 1920. godine (Notholt, 2008: 7.20). Kroz povijest Tatarstan je postao utvrda radikalnije inačice islama zbog džihadističkog utjecaja (Notholt, 2008: 7.20). Tatarstan je svoju neovisnost proglasio i prije samog raspada Sovjetskog Saveza, u kolovozu 1990. godine, te je tako postao suverena³⁸ država sve do 1994. godine. Godine 1993. Ruska Federacija donosi ustavne promjene kojom republike federacije mogu „...usvojiti svoje ustav, zastave, himne i druga obilježja suvereniteta“ (Notholt, 2008: 7.20-7.21). Tatarstan je stoga 15. veljače 1994. potpisao sporazum s Ruskom Federacijom i tako postao država „...dobrovoljno povezana s Rusijom na konfederalnoj osnovi“ (Notholt, 2008: 7.21). Tatarstan od 1994. godine nije zahtijevao odcjepljenje od Ruske Federacije čemu je pridonijela i njegova stabilna ekonomija, izostanak islamskog ekstremizma i jaka pravna baza (Notholt, 2008: 7.21). Tatarski nacionalisti gube na popularnosti do 2000-ih godina kada se pokret za neovisnost gasi (Dinç, 2022: 192). Nakon ustavnih promjena Ruske

³⁸„U ožujku 1992. Tatarstan je postao, uz Čečeniju, jedna od dvije Ruske republike koje su odbile potpisati Jedinstveni federalni ugovor koji definira vezu između Moskve i republika“ (Notholt, 2008: 7.21).

Federacije 2006. godine zabilježeno je nepoštivanje Tatarske autonomije u vidu rusifikacije, kada Ruska Federacija nameće ćirilicu kao službeno pismo (Notholt, 2008: 7.21). Godine 2009. ukida se obvezni obrazovni program učenja materinjskog jezika (Dinç, 2022: 192).

Slika 4. Geografska karta Dagestana

Izvor: <https://www.dw.com/en/islamic-state-claims-dagestan-car-bomb/a-19151133>
Pristupljeno 19. kolovoza 2022. godine

Godine 1921. Dagestan je ušao u sastav Sovjetskog Saveza kao Autonomna Sovjetska Republika, dok se od 7. stoljeća sve do 1921. godine Dagestan odupirao Ruskom Carstvu (Notholt, 2008: 7.24). Nakon raspada Sovjetskog Saveza Dagestan nije tražio odcjepljenje, ali bilo je marginalnih pokušaja samoodređenja kada se 1999. godine Čečenski rat počeo prelijevati na područje Dagestana (Notholt, 2008: 7.24). Čečenski militanti okupirali su nekoliko sela između Dagestana i Čečenije, dok su na navedenom području proglasili Islamsku Dagestansku Državu (Notholt, 2008: 7.24). Proglašenje države Ruskoj Federaciji dalo je povoda za protjerivanje pobunjeničkih snaga i nastavak Čečenskog rata (Notholt, 2008: 7.24). Do 2008. godine u Dagestanu su se održavali pogranični sukobi između militantskih snaga i vojske Ruske Federacije (Notholt, 2008: 7.24).

7.2. Gruzija

Slika 5. Geografska karta Gruzije

Izvor: <https://www.dw.com/en/south-ossetia-shelves-plan-for-referendum-to-join-russia/a-61982164> pristupljeno 15. kolovoza 2022.

„Godine 1921. Sovjeti su uspostavili Južnu Osetsku autonomnu oblast, a u Sjevernoj Osetiji Autonomnu Sovjetsku Republiku“ (Notholt, 2008: 7.14). Južna Osetija je 1989. godine podnijela zahtjev Komunističkoj partiji Gruzije za povećanjem statusa iz Autonomne oblasti u Autonomnu Republiku, ali i Komunističkoj partiji Sovjetskog Saveza (George, 2009: 110). Zahtjev joj je odobren, no nakon šest dana je ukinut pod optužbom da je pokret *Ademon Nykhaz*, koji je osnovala Južna Osetija, nezakonit te je samim time proglašen nezakonit i prijedlog za Autonomnu Republiku (George, 2009: 110). Još veću zabrinutost potaknula je odluka da se gruzijski jezik uvede kao jedini službeni jezik iste godine (George, 2009: 110). Politika Gamsakhurdije dolaskom na vlast 1990. godine osporavala je autonomiju Južne Osetije istaknuvši kako je Južna Osetija zapravo ilegalno uspostavljena jedinica na gruzijskom teritoriju (George, 2009: 110-111). Raspadom Sovjetskog Saveza i proglašenjem gruzijske neovisnosti Sjeverna i Južna Osetija iskazale su želju za ujedinjenjem na čiju je inicijativu Gruzija odgovorila potpunim ukidanjem Južno Osetске autonomne oblasti (Notholt, 2008: 7.14). Nakon navedene odluke Južna Osetija 1991. godine proglašava neovisnost što je odmah dovelo do oružanih sukoba između Gruzijaca i Oseta koji je prestao godinu dana kasnije posredstvom Ruske Federacije u čijem je interesu održati neovisnu Južnu Osetiju kako bi se

spriječilo prelijevanje sukoba na susjednu Ingušetiju (Notholt, 2008: 7.14). Južna Osetija se također obvezala kako neće tražiti ujedinjenje sa Sjevernom Osetijom i time prijeći u sastav Ruske Federacije (George, 2009: 111). Do sve većih nemira u Južnoj Osetiji dolazi nakon smjene vlasti uzrokovane mirnom Revolucijom Ruža 23. studenog 2003. godine kojim bivši ministar pravosuđa Mihail Sakašvili dolazi na vlast u Gruziji (George, 2009: 167). Jedna od prvih politika bila je borba protiv korupcije koju je Sakašvili provodio u Adžariji, ali i u Južnoj Osetiji, zatvorivši tržnicu Ergenti 2004. godine koja je bila simbol korupcije Južne Osetije (George, 2009: 179). Sakašvili 7. kolovoza 2008. godine izdaje naredbu za invaziju na glavni grad Južne Osetije, Tskhinval (Hahn, 2018: 163). Otvoreno nasilje između gruzijske policije i Južno Osetskih paravojnih jedinica započinje u kolovozu 2008. godine (George, 2009: 167). Sakašvili je u svom obraćanju javnosti nekoliko dana kasnije napad na Tskhinval predstavio kao invaziju Ruske Federacije na Južnu Osetiju kroz tunel Roki koji služi kao poveznica između Sjeverne i Južne Osetije, što je stvorilo pogrešnu sliku u javnosti (Hahn, 2018: 163). Nakon završetka sukoba, zbog mogućeg ponavljanja scenarija i u Abhaziji, Ruska Federacija priznaje neovisnost Južne Osetije i Abhazije. Ruska Federacija iskoristila je rat u Južnoj Osetiji kako bi provela intervenciju te je svojim postrojbama zauzela glavni grad Južne Osetije Tskhinvali, uz okupaciju jedne od dviju najvećih luka u Abhaziji, Poti (George, 2009: 168). Također, ruske postrojbe uspostavljaju svoje vojne baze u obje regije (George, 2009: 168). „Više od godinu dana nakon rata, iscrpna EU istraga je potvrdila da je Sakašvili započeo rat, a ne Rusi“ (Hahn, 2018: 165).

Abhazija je bila sastavnica Ruskog Carstva od 1864. godine. Kratko je bila neovisna sve do 1921. godine kada je pripojena Gruzijskoj Federativnoj Sovjetskoj Socijalističkoj Republici, a 1931. godine dobila je autonomiju unutar Gruzijske Republike. Raspadom Sovjetskog Saveza i proglašenjem neovisnosti Gruzije, isto kao i Južna Osetija, Abhazija proglašava svoju neovisnost godinu dana kasnije, 1992. godine (Notholt, 2008: 7.15). Do proglašenja neovisnosti dolazi nakon što je bio održan referendum o očuvanju Sovjetskog Saveza za što je Abhazija glasala, ali novi nacionalistički vođa Gruzije, Zviad Gamsakhurdia, odlučuje bojkotirati rezultate referenduma Abhazije proglašivši ih izdajicama (George, 2009: 105). Gruzija i Abhazija ulaze u otvoreni sukob kada gruzijske paravojne jedinice ulaze u glavni grad Abhazije, Sukhumi (George, 2009: 116). Sukob je trajao godinu dana, a Gruzijci su ga tumačili kao pokušaj Ruske Federacije za sabotiranje njihove stabilnosti i neovisnosti poticanjem etničkih sukoba u Gruziji (George, 2009: 116-117). U ratu se Abhazija oslanjala na financijsku i vojnu pomoć od Ruske Federacije dok su se Gruzijci oslanjali na svoju vojsku što je bilo bezuspješno

(George, 2009: 119-120). Ruska Federacija iskoristila je sukob kako bi postavila svoju vojsku u Gruziji radi očuvanja mira 1994. godine (Notholt, 2008: 7.15). Abhazija je podršku za neovisnost dobila od Ruske Federacije. Ta ju je podrška 2003. godine potaknula i da službeno podnese zahtjev za ujedinjenjem s Ruskom Federacijom, što je ona odbila (George, 2009: 134). Važnost se posebice ističe nakon dolaska predsjednika Vladimira Putina na vlast što se očituje u ruskoj pro-abhazijskoj i pro-osetijskoj politici (George, 2009: 133).

Gruzijska pokrajina Adžarija također je nemirno područje u Gruziji jer se nalazi na samoj granici s Turskom koja je 1921. godine uvjetovala Sovjetskom Savezu da se Adžarija proglasi autonomnom pokrajinom kako bi se zaštitili muslimani, odnosno Turci, koji su živjeli u toj pokrajini što je strateški odgovaralo i samom Sovjetskom Savezu budući da je pokrajina služila kao neutralna zona prema Turskoj koja je bila članica NATO saveza (Notholt, 2008: 7.15). Nakon što je Gamsakhurdia najavio ukidanje autonomije i Adžariji 1991. godine, nezadovoljni muslimani okupili su se na prosvjedu u glavnom gradu Batumiju (George, 2009: 122). Glavni grad Batumi geostrateški je važan Ruskoj Federaciji jer je on jedna od dvije luke na Crnom moru kroz koje prolazi naftovod. Sakašvili preuzevši vlast uvodi antikorupcijsku politiku koja je pogodila i Aslana Abashidzea, borca za neovisnost Adžarije, koji je pobjegao u Moskvu 6. svibnja 2004. godine (George, 2009: 167). Nakon bijega Abashidzea, separatistički pokret u Adžariji polako nestaje (George, 2009: 177).

Rat u Gruziji 2008. i odcjepljenje država Južne Osetije i Abhazije tadašnji predsjednik Ruske Federacije Dmitrij Medvjedev objasnio je kao intervenciju za očuvanje gruzijskog suvereniteta koji je Ruska Federacija svojom vojnom prisutnošću pokušavala očuvati još od pada Sovjetskog Saveza (Deyermond, 2016: 968). Prema tome, gruzijska neovisnost nakon pada Sovjetskog Saveza uskratila je pravo na suverenost Južne Osetije i Abhazije uskrativši im legitimno pravo na odcjepljenje koje im je bilo jamčeno za vrijeme Sovjetskog Saveza (Deyermond, 2016: 969). Time je Ruska Federacija spriječila u prvom redu genocidno ponašanje Gruzije nad navedenim samoproglašenim republikama što je zahtijevalo intervenciju kako bi im se pružio državni suverenitet kojem su Južna Osetija i Abhazija težile (Deyermond, 2016: 969). Nadalje, samo slanje ruskih vojnika u Gruziju javnosti bilo je tumačeno kao humanitarna intervencija s obzirom na to da su pokrajine bile podnijele zahtjev za referendum o neovisnosti te su se posljedično suočile s Gruzijском agresijom (Deyermond, 2016: 969). Nakon Revolucije Ruža 2003. i dolaska Sakašvilija na vlast, Gruzija se okreće Zapadu i iskazuje želju za primitak u Europsku uniju i NATO te počinje usklađivati svoje propise s europskima (George, 2009: 168).

Gruzija je nakon invazije na Ukrajinu, 3. ožujka 2022., službeno podnijela zahtjev za članstvom u Europskoj uniji (Ceps.eu, 2022). Gruzija je ispunila veći dio zahtjeva koji su preduvjet učlanjenju u Europsku uniju, posebice onih dijelova koji se tiču gospodarskih i financijskih uvjeta (Ceps.eu, 2022). Problem se javlja u gruzijskoj provedbi vladavine prava u kojoj su detektirani propusti u vidu smanjenja građanskih prava i sloboda, radi državnog utjecaja na ishod izbora 2018. godine što je samu Gruziju odmaknulo od vrijednosti građanskih prava Europske unije i stvorilo prepreku za njeno učlanjenje (Ceps.eu, 2022). Dodatnu nestabilnost u Gruziji potaknula je odgođena najava referenduma Južne Osetije za pripojenje Ruskoj Federaciji koji se trebao održati 17. lipnja 2022. godine (Aljazeera.net, 2022). Odluku je odgodio³⁹ novi predsjednik Alan Gaglojev, a odluku je donio njegov prethodnik Anatolij Biblov (Aljazeera.net, 2022).

³⁹ Iako je odluka o održavanju referenduma odgođena, nije isključena mogućnost njegova održavanja u budućnosti, dok su najavljene „...konzultacije sa ruskom stranom oko skupa pitanja vezanih za veću integraciju Južne Osetije sa Ruskom Federacijom“ (Aljazeera.net, 2022).

7.3. Moldavija

Slika 6. Geografska karta Moldavije

Izvor: <https://www.dw.com/en/eu-parliament-ratifies-deal-with-moldova/a-18061476>
Pristupljeno 15. kolovoza 2022. godine

Moldavija, službeno Republika Moldova, nakon raspada Sovjetskog Saveza bila je okrenuta zapadnoj integraciji, posebice nakon dolaska na vlast predsjednika Vladimira Voronina 2001. godine (Roper, 2008: 79). Iako su mnogi smatrali kako će pobjeda Voronina značiti približavanje Moldavije ruskoj sferi utjecaja, ona je zapravo označila približavanje Zapadu, što se najviše odnosi na potpisivanje Akcijskog plana Europske unije i Moldavije 2005. godine (Roper, 2008: 79). Područje koje se nalazi između rijeka Prut i Dnjestar za osvajanjem Ruskog Carstva ulazi u njegov sastav pod nazivom Besarabija 1812. godine (Roper, 2008: 79). Padom Ruskog Carstva 1917. godine Besarabija postaje interesno područje Rumunjske čiji nacionalisti zagovaraju pripajanje teritorija. To je izglasao i parlament neovisne Moldavske Demokratske Republike Besarabije u ožujku 1918. godine nakon kratke samostalnosti uslijed pada Ruskog Carstva (Roper, 2008: 81). „Godine 1924. sovjetske vlasti stvorile su Moldavsku Autonomnu Sovjetsku Socijalističku Republiku (MASSR) unutar Ukrajinske Sovjetske Socijalističke Republike spajajući Pridnjestrovlje s teritorijem u današnjoj Ukrajini“ (Roper, 2008: 81). Raspadom Sovjetskog Saveza u Moldaviji je ostao velik broj etničkih Rusa koje je dovelo do

nezadovoljstva kada su se 1989. godine moldavski i latinica proglašeni službenim državnim jezikom i pismom (Roper, 2008: 82-83). Rusi, Ukrajinci i Bugari ujedinjaju se u Internacionalistički pokret za jedinstvo poznat kao *Edinstvo* u borbi protiv zakona o jeziku te proglasili su neovisnost u pokrajini Gagauziji (Roper, 2008: 83). Moldavija proglašava neovisnost u kolovozu 1991. godine, a u rujnu iste godine Transnistrija proglašava svoju neovisnost od Moldavije (Roper, 2008: 84). Otvoreni građanski rat između Moldavije i Transnistrije koju je Ruska Federacija opskrbljivala naoružanjem rasplamsao se do 1992. godine (Roper, 2008: 84). Kako bi umirila tenzije, Moldavija se 1994. godine učlanila u CIS odnosno u *Commonwealth of Independent States* (Roper, 2008: 85), dok se istovremeno predsjednik Snegur obraća Europskoj uniji i Europskoj komisiji u nadi da će uspostaviti veze s Moldavijom (Roper, 2008: 87). Desetljeće kasnije Moldavija službeno radi na odmak od ruske politike te 2003. godine novi predsjednik Voronin odbija pridruživanje Zajedničkom ekonomskom prostoru (Roper, 2008: 85). Moldavija je 2014. godine „...potpisala Sporazum o pridruživanju s EU-om s ciljem usklađivanja s političkim i gospodarskim standardima bloka, no bez jamstva za samo članstvo“ (Brzozowski, 2022). Godine 2020. prvi puta na mjesto predsjednika dolazi predsjednica Maia Sanda koja provodi politiku moldavske integracije u Europsku uniju (Brewster, 2022). Moldavija je 3. ožujka 2022. godine Europskoj uniji podnijela službeni zahtjev za članstvom, potaknuta invazijom Ruske Federacije na Ukrajinu (Brzozowski, 2022). Mjesec dana kasnije, 25. i 26. travnja 2022. godine, zabilježene su eksplozije uz samu granicu Transnistrije i Moldavije za koje su odgovorni Transnistrijski separatisti (Brewster, 2022). Za Moldaviju postoji realna prijetnja širenja sukoba na područje Transnistrije s obzirom na to da se radi o odcjepljenom dijelu teritorija koji je usmjeren prema Ruskoj Federaciji.

7.4. Ukrajina

Ukrajinski predsjednik Viktor Janukovič u studenom 2013. godine potpisao je ugovor⁴⁰ koji je označio približavanje Ukrajine Ruskoj Federaciji te se povukao iz Sporazuma o pridruživanju Europskoj uniji (Deyermond, 2016: 978). Bijesni građani Ukrajine izašli su na glavni kijevski trg, Majdan, prosvjedovati protiv Janukovičevog postupka zazivajući njegovo odstupanje s mjesta predsjednika (Malyarenko i Wolff, 2019: 23). Prosvjedi su polako prerasli u revoluciju nazvanu Euromajdanska revolucija koja je pokušajem suzbijanja postajala sve krvavija do veljače 2014. godine (Malyarenko i Wolff, 2019: 23). Vlasti su 18. i 20. veljače 2014. godine otvorile vatru na prosvjednike ubivši stotinjak prosvjednika što je ponukalo europske čelnike na djelovanje, stoga su „...ministri vanjskih poslova Njemačke, Francuske i Poljske (u nazočnosti izaslanika ruskog predsjednika)...“ (Malyarenko i Wolff, 2019: 23) dogovorili održavanje prijevremenih predsjedničkih izbora krajem iste godine (Malyarenko i Wolff, 2019: 23). Navedeni dogovor nije potrajao niti nekoliko dana te su se prosvjedi nastavili diljem zemlje. Istovremeno, spontano su se formirali takozvani antimajdanski prosvjedi u Donbasu (Malyarenko i Wolff, 2019: 24). Predsjednik Ukrajine Janukovič u noći s 21. na 22. veljače 2014. godine (Malyarenko i Wolff, 2019: 24) pobjegao je privatnim avionom u Rusiju gdje je zatražio politički azil. Predsjednik Ruske Federacije Vladimir Putin prosvjede je okarakterizirao kao pokušaj državnog udara i svrgavanja predsjednika Janukoviča u režiji Sjedinjenih Država i Europske unije (Deyermond, 2016: 971). Ukrajincima je problem stvarala činjenica da predsjednik Janukovič nikada službeno nije podnio ostavku, dok je istovremeno uspostavljena privremena vlada koja prema tome službeno nije imala legitimitet (Malyarenko i Wolff, 2019: 24). Najveće nezadovoljstvo javlja se u oblastima Luhansk i Donjeck koje su odbile priznati privremenu vladu te se u njima počinju formirati proruski separatisti (Malyarenko i Wolff, 2019: 25). Ruska Federacija potiče nemire u Donbasu šaljući svoje plaćenike, privatne vojne kompanije i vojne veterane kako bi se destabilizirala vlast na što Ukrajina odgovara slanjem vojnika koji bi oslobodili navedeno područje (Malyarenko i Wolff, 2019: 26-27). Sukob ukrajinskih snaga i proruskih separatista trajao je od 2014. godine sve do potpune invazije Ruske Federacije na Ukrajinu u veljači 2022. godine.

⁴⁰ Janukovič je približio Ukrajinu Ruskoj Federaciji potpisavši ugovor o pridruživanju Euroazijskoj ekonomskoj uniji (Malyarenko i Wolff, 2019: 23).

Slika 7. Geografska karta Krima

Preuzeto: <https://www.dw.com/en/european-union-extends-crimea-sanctions-for-a-year/a-44274460> Pristupljeno 20. kolovoza 2022. godine

Iste godine, u ožujku 2014., vojnici u neoznačenim zelenim odorama iskrcavaju se na poluotoku Krimu u Ukrajini. Vojnici su zauzeli ključna mjesta na Krimu poput „... krimskih zračnih luka, željezničkih postaja, radio i TV stanica...“ (Kalb, 2015: 12) te su proglasili neovisnost Krima. Referendum o aneksiji u Rusku Federaciju proveden je 11. svibnja 2014. godine te su birali između ostanka u Ukrajini, neovisnosti ili pridruženju Ruskoj Federaciji (Kalb, 2015: 27). Priznanje odcjepljenja Krima od Ukrajine i njegova pripojenja u Rusku Federaciju označilo je prvi put nakon Drugog svjetskog rata promjenu granica oduzimanjem dijela teritorija jedne države drugoj (Deyermond, 2016: 968). Tim činom Ruska Federacija povrijedila je načelo Helsinškog sporazuma iz 1975. godine kojim su se sporazumno države uključujući Sjedinjene Države i Sovjetski Savez obvezale na poštivanje postojećih granica i njihovog suvereniteta s mogućnošću mirne promjene granica koja se i dogodila raspadom Sovjetskog Saveza, Čehoslovačke i Jugoslavije 1991. godine kada su nastale dvadeset i dvije nove države. Ruski predsjednik Vladimir Putin pravdao je legitimnost aneksije proglasivši neustavnom odluku Sovjetskog Saveza iz 1954. godine da luka Sevastopolj i Krim pređu u teritorij Ukrajinske Sovjetske Republike jer o istoj nije bio proveden referendum i učinjen je protiv volje građana (Deyermond, 2016: 970). „Opet, legitimnost odluke o priznavanju secesije Krima smatralo se da proizlazi iz prava na samoopredjeljenje; demokratski i pravni proces kojim je došlo do odcjepljenja; i njegovu osnovu u međunarodnom pravu“ (Deyermond, 2016: 970). Povijesno, nakon pada Ruskog Carstva 1917. godine, Krim je bio uporište bijele garde, odnosno carističkih

postrojbi koje su nastavile borbu protiv boljševika (Notholt, 2008: 7.10). Sve do prestanka borbi 1921. godine Krim je bio neovisna država te je iste godine ušao u sastav Ruske Federativne Sovjetske Socijalističke Republike kao Krimski Autonomna Socijalistička Republika (Notholt, 2008: 7.10). Provodeći čistke i nad etničkim skupinama, Staljinova politika dovela je do deportacije svih Tatara s Krima 1944. godine, dok sa završetkom Drugog svjetskog rata 1945. godine Krim ulazi u sastav Ruske Federativne Sovjetske Socijalističke Republike (Notholt, 2008: 7.10). Odluka da se Krim iz ruskog sastava prenese na Ukrajinu Federativnu Sovjetsku Socijalističku Republiku (Notholt, 2008: 7.10) za rusku povijest ostaje kontroverzna do danas. Umjerenim promjenama koje su uslijedile nakon Staljinove smrti, Tatari su se do raspada Sovjetskog Saveza vratili na Krim i obnovili svoje težnje za stjecanje neovisnosti, posebice nakon raspada Sovjetskog Saveza (Notholt, 2008: 7.11). Težnje Tatara dovele su u pitanje i status većinskog ruskog naroda koji je živio na Krimu, dok su ukrajinski nacionalisti bili protiv neovisnosti Krima (Notholt, 2008: 7.11). Kako bi se ublažile sve rastuće tenzije, Krim je proglašen autonomijom 1991. godine, a u prosincu iste godine Ukrajina je proglasila neovisnost (Notholt, 2008: 7.11). Promjenom ustava 1995. godine Krim je bio, na ukrajinsku inicijativu, Autonomna Republika Krim (Notholt, 2008: 7.11), sve do njegove aneksije 2014. godine od kada je u nepriznatom sastavu Ruske Federacije. Putin je anektirao Krim „...jer je to mogao - jer je vjerovao da jedna velesila ima pravni i moralni autoritet da to učini, baš kao što su Sjedinjene Države činile od svršetka hladnog rata“ (Myers, [2015] 2017: 393).

7.4.1. Invazija na Ukrajinu

Slika 8. Ukrajina u kolovozu 2022. godine

Izvor: <https://www.dw.com/en/has-russias-carpet-bombing-of-ukraine-been-halted/a-62732182> Pristupljeno 15. kolovoza 2022. godine

Dana 26. veljače 2022. Ruska Federacija izvršila je invaziju na Ukrajinu. Nekoliko tjedana ranije, Ruska Federacija objavila je da održava vojne vježbe sa susjednom Bjelorusijom kao odgovor na vojne vježbe NATO saveza održanih u Poljskoj. Vojna vježba poslužila je kao izgovor za taktičko raspoređivanje ruskih vojnih snaga duž ukrajinske i bjeloruske granice. Ruska Federacija do sada nije službeno objavila rat iako invazija traje više od šest mjeseci. Vladimir Putin u svom je obraćanju naciji objavio da se radi o specijalnoj vojnoj operaciji kojom ruska vojska mora osloboditi Ruse koji se nalaze na teritoriju Ukrajine te da Ukrajina kao država nije suverena nego izmišljena nacija koja je nastala tek formiranjem Sovjetskog Saveza 1921. godine. Tim obraćanjem, predsjednik Vladimir Putin, zanijekao je samostalnost i neovisnost Ukrajine te je invaziju na Ukrajinu argumentirao sličnim razlozima kao i za

aneksiju Krima, retroaktivno osporavajući političke odluke stare stotinjak godina. „Na tom je tragu i Brzezinski (1994), koji tvrdi da „Rusija bez Ukrajine prestaje biti carstvo, ali ako opet uspije podčiniti Ukrajinu, automatski će ponovno postati carstvom“ (Brzezinski [1994] u Kurečić i Kuko 2014: 20). Također jedan od najvažnijih argumenata korišten pri argumentaciji invazije i od strane samog ruskog predsjednika i ministra vanjskih poslova Sergeja Lavrova jest prijetnja NATO saveza. Prema njihovim navodima, osim ostalih razloga za intervenciju, NATO savez postao je prijetnja šireći se na granice ruskog interesnog područja što je za Rusku Federaciju nedopustivo. Često se koristila komparacija Kubanske krize i mogućnosti da NATO postavi svoje baze i naoružanje u Ukrajinu ako bi ona postala članica NATO saveza što bi značilo da se Kubanska kriza ponavlja – kao što Sjedinjene Države nisu dozvolile postavljanje nuklearnih raketa na Kubu, tako Rusija ne može dozvoliti ulazak Ukrajine u NATO savez kako NATO ne bi mogao postaviti strateško i konvencionalno naoružanje u Ukrajinu. Ukrajina od 2014. nije podnijela niti je mogla podnijeti zahtjev za članstvo u NATO savezu, niti za članstvo u Europskoj uniji upravo radi teritorijalne rascjepkanosti. Finska i Švedska, kao neutralne države u susjedstvu Ruske Federacije, prema Hunteru, trebale bi takve i ostati jer bi njihovo članstvo u NATO savezu narušilo odnose s Ruskom Federacijom što nikome nije u interesu (Hunter, 2016: 19).

Država	Regija	Trajanje sukoba	Dovršen ili nedovršen sukob
Ruska Federacija	Čečenija	1994.-1996. 1999.-2000./2009.	Dovršen
	Ingušetija	1990.-1991.	Dovršen
	Dagestan	1999.	Dovršen
	Tatarstan	1991.-1994.	Dovršen
Gruzija	Sjeverna Osetija	2008.	Nedovršen
	Abhazija	2008.	Nedovršen
	Adžarija	2008.	Dovršen
Moldavija	Transnistrija	1992.	Nedovršen
Ukrajina	Krim	2014. - danas	Nedovršen
	Donbas	2014. - danas	Nedovršen

Tablica 1. Sukobi unutar Ruske Federacije i na prostoru bivšeg Sovjetskog Saveza

Izvor: Autor

8. Novi Hladni rat u kontekstu konfiguracije međunarodnih odnosa

Države postsovjetskog prostora koje su se željele integrirati u Zapad, odnosno učlaniti se u organizacije koje su još od Hladnog rata označavale razdjelnicu Istoka od Zapada (NATO savez i Europska unija) doživjele su ograničenu ili potpunu intervenciju Ruske Federacije koja je članstvo u navedenim organizacijama vidjela kao napad na svoj suverenitet. Konkretnije, u slučajevima Gruzije i Ukrajine radi se o prijedlogu njenog učlanjenja u NATO savez. Prijedlog nisu prihvatile sve članice NATO saveza no glavnom prijetnjom za ruske interese smatralo se američko pokroviteljstvo i pružanje podrške pri učlanjenju ne samo Gruzije već i Ukrajine u NATO savez (Deyermond, 2016: 977). Teritorijalna rascjepkanost glavna je prepreka za članstvo u NATO savezu, što je Ruska Federacija i poduzela kao odgovor na težnje dviju postsovjetskih država, Gruzije i Ukrajine (Deyermond, 2016: 977). Svoju težnju integracije u Europu bila je istaknula i Bjelorusija pod vodstvom predsjednika Šuškeviča, ali je navedena spriječena dolaskom predsjednika Lukašenka na vlast 1994. godine (Kurečić i Kuko, 2014: 19) koji do danas obnaša predsjedničku dužnost uz javnu priklonjenost Ruskoj Federaciji i pružanju podrške pri invaziji na Ukrajinu.

Invazijom na Ukrajinu Ruska Federacija potaknula je neutralne države da službeno podnesu zahtjeve za članstvo u NATO savez. U svibnju ove godine u medijima je objavljeno kako Finska i Švedska službeno podnose zahtjev za članstvo u NATO savez zbog ugroženosti i želje za postizanjem sigurnosti unutar saveza (HR.N1info.com, 2022). Prema izjavama čelnika NATO saveza, zahtjevi za članstvom bit će ratificirani po žurnom postupku te se njihovo punopravno članstvo očekuje u jesen 2022. godine. U literaturi je često korišten pojam „finlandizacija“ koji označava pristanak provedbe politike koje uvjetuje Ruska Federacija kako bi sačuvala svoju neutralnost, a time se obostrano štiti od utjecaja i sa Zapadne i s Istočne strane (Hunter, 2016: 20). Za Rusku Federaciju i njezinog predsjednika Vladimira Putina odluka Finske i Švedske o pridruživanju NATO savezu predstavlja otvorenu prijetnju s obzirom na to da je izvršena invazija na Ukrajinu radi mogućnosti potencijalnog učlanjenja, što otvara put novim sigurnosnim problemima na međunarodnom planu.

	Hladni rat	Novi Hladni rat u 21. stoljeću
Trajanje	1945.-1991.	2008./2014.
Sukobljene strane	SAD, Zapad i SSSR	Ruska Federacija i Zapad (NATO savez), SAD
Razlog sukoba	Širenje Istoka na Zapad (borba Zapada protiv komunizma)	Širenje Zapada na Istok (borba Istoka protiv širenja Zapadnih institucija na interesno područje Ruske Federacije)
Metode rješavanja sukoba	Intervencije SAD-a u državama Latinske i Južne Amerike	Intervencija Ruske Federacije na području bivšeg SSSR-a – u Gruziji, Moldaviji, Ukrajini
Rezultat sukoba	Završetkom Hladnog rata i raspadom Sovjetskog Saveza sukob formalno završava	Invazija na Ukrajinu radi mogućnosti širenja Zapadnih institucija u sferu ruskog interesnog područja
Posljedice sukoba	Ruska Federacija, nasljednica Sovjetskog Saveza postaje novi suparnik Zapadu	Početak Novog Hladnog rata – podjela na Istočni (Ruska Federacija, Bjelorusija) i Zapadni blok (NATO savez, članice Europske unije, Sjedinjene Države)

Tablica 2. Prikaz komparacije Hladnog rata i novog Hladnog rata

Izvor: Autor

9. Zaključak

Hladni rat koji je započeo završetkom Drugog svjetskog rata 1945. godine i trajao sve do raspada Sovjetskog Saveza 1991. godine bio je ideološka konfrontacija Istoka i Zapada. Naime, nakon završetka Drugog svjetskog rata i nakon pobjede Saveznika koji su oslobodili europski teritorij dolazi do uspostave novih režima koji su u Istočnoj Europi najčešće bili komunistički zato što su se nalazili pod sovjetskim nadzorom. Kapitalističke zemlje Zapada, na čelu sa Sjedinjenim Državama, borile su se protiv širenja komunizma jer je predstavljao prijetnju za njihove zemlje. Sjedinjene Države iz tog su razloga uzele za "pravo" intervenirati u države Latinske i Južne Amerike poput Kube, Brazila, Čilea, Dominikanske Republike, Nikaragve, a naposljetku su izvršile invaziju i na Grenadu. Hladni rat označio je borbu Zapada protiv širenja Istoka, odnosno komunizma. Osim intervencija vodili su se i posrednički ratovi koji su obilježili Hladni rat i učvrstili svjetsku podjelu koju je Churchill nazvao *Željeznom zavjesom*. Do izravnog sukoba dviju velesila koje su diktirale međunarodnu podjelu, između Sjedinjenih Država i Sovjetskog Saveza nikada nije došlo. Iako su se navedene države utrkivale u naoružanju, bile su dovoljno racionalne da istu utrku pokušaju ograničiti sporazumima o naoružanju koji su oblikovali i suvremeno naslijeđe. Raspadom Sovjetskog Saveza 1991. godine za mnoštvo teoretičara označilo je kraj Hladnog rata jer kao takav više nije imao dvije sukobljene velesile. Natjecanje za globalnu prevlast se nastavilo i nametnulo Sjedinjene Države kao glavnog pobjednika Hladnog rata. Sjene Hladnog rata ostale su prisutne i nakon njegova završetka što se i očitovalo u vanjskoj politici novonastale Ruske Federacije koja je formalno postala nasljednica Sovjetskog Saveza. Ruska Federacija vodila se jednakom argumentacijom kao i Sjedinjene Države za vrijeme Hladnog rata kada su intervencionističku politiku koristile kao opravdanje za uplitanje u vlast drugih suverenih država. Bivše članice Sovjetskog Saveza nisu tako lako mogle odlučiti u kojem će smjeru krenuti nakon stjecanja samostalnosti 1991. godine. Ponovno su naišle na dilemu kome se prikloniti – Istoku (Ruskoj Federaciji) ili Zapadu (članstvom u Europskoj uniji i NATO savezu). Ruska Federacija spremno je pokazala svoj stav o dilemi koja je snašla Ukrajinu, Moldaviju i Gruziju. Vladimir Putin, bivši KGB-ov agent, dolaskom na vlast preobražava Rusku Federaciju u autoritarni personalni režim čime narušava mir u Europi. Vanjsku politiku Ruske Federacije i njezin intervencionizam u državama bivšeg Sovjetskog Saveza te unutar Ruske Federacije možemo označiti početkom novog Hladnog rata u 21. stoljeću, što označava tezu ovog rada. Vanjska politika Ruske Federacije posebice nakon 2000. godine poprima Brežnjevljevu doktrinu "ograničenog suvereniteta" iskoristivši navedeni argument za intervencije u Gruziji 2008. godine, aneksiju Krima 2014. godine, davanje podrške proruskim separatistima, a naposljetku i invaziju na Ukrajinu 2022. godine. Glavni argument

koji predsjednik Vladimir Putin za nacionalističku i intervencionističku politiku ističe jest pravo Ruske Federacije na zaštitu ruskih građana i ruskih interesa i to u zemljama koje su istaknule želju pridružiti se europskim institucijama. Drugi, sigurnosni argument koji Vladimir Putin ističe jest širenje NATO saveza na bivše države Sovjetskog Saveza što ugrožava Rusku Federaciju i njezinu sigurnost posebice nakon raspada Sovjetskog Saveza kada se raspada i Varšavski pakt koji je bio protuteža NATO savezu. Invazija Ruske Federacije na Ukrajinu narušila je Helsinški ugovor iz 1975. godine i samim time napravila je presedan u modernoj povijesti. Iako potez Ruske Federacije na prvu podsjeća na vremenski kontekst razdoblja između dva svjetska rata, ipak se može očitovati prava hladnoratovska borba.

U današnje vrijeme Ruska Federacija kao nasljednica Sovjetskog Saveza pod predsjednikom Vladimirom Putinom želi napraviti uzvrat i promijeniti rezultat Hladnog rata započevši novi Hladni rat. Prema realističkoj međunarodnoj teoriji, državama intervencionizam nije praksa nego iznimka, a napad će izvesti samo ako je sigurna da u tom sukobu može pobijediti. Ruska Federacija ranije nije imala snage suprotstaviti se Zapadu i njezinim pravilima, već je sada odlučila pisati svoja. Radi se o ponovnom povratku ideološkog sukoba, ovog puta između kapitalističkih država, ali i dalje različitih na Istoku i Zapadu. Svako približavanje bivših članica Sovjetskog Saveza Zapadu za Rusku Federaciju predstavlja ugrozu vlastitih nacionalnih interesa koje smatra da mora zaštititi. Stoga novi Hladni rat predstavlja borbu Istoka (Ruske Federacije) protiv Zapada (Europske unije, NATO saveza, Sjedinjenih Država). Cilj Ruske Federacije je obustaviti daljnje širenje Zapada na Istok, odnosno interesno područje Ruske Federacije, kao što je nekoć cilj Sjedinjenih Država za vrijeme Hladnog rata bio zaustaviti širenje komunizma, odnosno Istoka na Zapad, točnije na interesno područje Sjedinjenih Država. U oba slučaja prema realističkoj teoriji međunarodnih odnosa proizlazi kako svaka država mora osigurati svoje interese i obraniti svoju sigurnost. U Hladnom ratu dvije suprotstavljene sile nikada se nisu izravno sukobile. Nisu niti danas; Ruska Federacija izvršila je invaziju na Ukrajinu koja službeno nije članica niti NATO saveza, niti Europske unije, što još uvijek prema hladnoratovskim obrascima ne predstavlja izravan sukob Istoka i Zapada. Uz navedenu realističku teoriju međunarodnih odnosa često se javlja i pitanje moralnosti i etičnosti u međunarodnim odnosima. Niti jedno niti drugo nije moguće nametnuti u međunarodnim odnosima, dok se ista argumentacija trenutno koristi, a koristila se i prije kao opravdanje brojnih ratova, sukoba, intervencija i politika. Ratova i sukoba, Hladnih ili ne, oduvijek je bilo i uvijek će ih biti što je realnost koju u realističkom poretку međunarodnih odnosa moramo prihvatiti.

10. Literatura

- Boban, Davor (2011) Povratak Rusije na svjetsku pozornicu. *Političke Analize*. 2(7): 14-19.
- Boyd, Douglas. (2017) *Red October: The Revolution That Changed The World*. United Kingdom: The History Press.
- Campana, Aurélie i Légaré, Kathia (2010) Russia's Counterterrorism Operation in Chechnya: Institutional Competition and Issue Frames. *Studies in Conflict & Terrorism*. 34 (1): 47-63
- Crump, Laurien (2015) *The Warsaw Pact Reconsidered International Relations in Eastern Europe, 1955-1969*. London: Routledge.
- Deyermond, Ruth (2016) The Uses of Sovereignty in Twenty-first Century Russian Foreign Policy. *Europe-Asia Studies*. 68(6): 957-984.
- George, Julie A. (2009) *The Politics of Ethnic Separatism in Russia and Georgia*. New York: Palgrave Macmillan.
- Goldstein, Ivo, i Goldstein, Slavko. (2018) *Tito*. Novi Sad: Akademska knjiga
- Hahn M. Gordon. (2018) *Ukraine Over the Edge: Russia, the West and the "New Cold War"*. Jefferson, North Carolina: McFarland & Company.
- Hunter, Robert E. (2016) *NATO in Context: Geopolitics and the Problem of Russian Power*. Institute for National Strategic Security, National Defense University. 6(2): 2-27.
- Jović, Dejan. (2013) Uvod u studij realizma. U: Jović, Dejan (ur) *Teorije međunarodnih odnosa. Realizam*. (str. 15-18). Zagreb: Politička kultura.
- Kalb, Marvin (2015) *Imperial Gamble - Putin, Ukraine, and the New Cold War*. Washington, D.C.: The Brookings Institution.
- Kurečić, Petar, i Siniša Kuko (2014) *Međuprostor EU-a, NATO-a i Rusije*. *Politička misao: časopis za politologiju*. 51 (2): 7-28.
- Machiavelli, Niccolò. [1469-1527] (2020) *Vladar ili De Principatibus*. Zagreb: Disput.
- Malyarenko, Tetyana, i Stefan Wolff. (2019) *The Dynamics of Emerging De-Facto States - Eastern Ukraine in the Post-Soviet Space*. London and New York: Routledge.
- Mladić, Damir (2011) *Klasična realistička teorija međunarodnih odnosa i etika*. *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*. 66(2): 173-186.
- Montefiore, Simon Sebag. (2009) *Čudovišta - zlo i zločinci u svjetskoj povijesti*. Zagreb: EPH Liber.
- Montefiore, Simon Sebag. [2016] (2019) *Romanovi 1613.-1918*. Zagreb: Školska knjiga.
- Myers, Steven Lee. [2015] (2017) *Novi Car - Uspon i vladavina Vladimira Putina*. Zagreb: Večernji list d.o.o.

Notholt, Stuart (2008) *Fields of Fire: An Atlas of Ethnic Conflict*. Leicestershire: Troubadour Publishing Ltd.

Painter, David S. (2002) *Hladni rat: Povijest međunarodnih odnosa*. Zagreb: Srednja Europa.

Paxton, John (2004) *Leaders of Russia and the Soviet Union - From the Romanov Dynasty to Vladimir Putin*. New York: Routledge.

Roper, Steven D. (2008) *Post-Soviet Moldova's National Identity and Foreign Policy*. U: Schmidtke, Oliver i Yekelchik, Serhy (ur) *Europe's Last Frontier? Belarus, Moldova, and Ukraine between Russia and the European Union*. (str 79-96). New York: Palgrave Macmillan.

Russell, John (2011) *Kadyrov's Chechnya—Template, Test or Trouble for Russia's Regional Policy?* *Europe-Asia Studies*. 63(3): 509-528

Sarotte, Mary Elise (2014) *A Broken Promise? What the West Really Told Moscow About NATO Expansion*. *Foreign Affairs*. 93(5): 89-97.

Toal, Gerard. (2017) *Near Abroad: Putin, The West, And The Contest Over Ukraine And The Caucasus*. New York: Oxford University Press.

Vukadinović, Radovan (1997) *Širenje NATO-a i nova europska sigurnost*. *Politička misao: časopis za politologiju*. 34(4): 89-97.

Westad, Odd Arne. (2017) *Povijest Hladnog rata*. Zagreb: Fraktura.

Internetske stranice:

Al Jazeera (2022) *Južna Osetija odustala od referenduma o priključenju Rusiji*. <https://balkans.aljazeera.net/news/world/2022/5/31/juzna-osecija-odustala-od-referenduma-o-priključenju-rusiji> Pristupljeno 22. kolovoza 2022. godine

Brewster, David (2022) *Lowy Institute Transnistria: The next front of the Ukraine war* <https://www.lowyinstitute.org/the-interpretor/transnistria-next-front-ukraine-war> Pristupljeno 22. kolovoza 2022. godine

Brzozowski, Alexandra (2022) *Euractiv.com. Moldova applies for fast-track EU membership, joining Ukraine and Georgia*. <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/moldova-applies-for-fast-track-eu-membership-joining-ukraine-and-georgia/> Pristupljeno 21. kolovoza 2022. godine

CEPS (2022) (Centre for European Policy Studies) *Georgia's dubious application for EU membership*. <https://www.ceps.eu/georgias-dubious-application-for-eu-membership/> Pristupljeno 22. kolovoza 2022. godine

CNN World (2021) Chechnya Fast Facts. <https://edition.cnn.com/2013/10/17/world/europe/chechnya-fast-facts/index.html> Pristupljeno 22. kolovoza 2022. godine

CNN World (2022) Chechens are fighting in Ukraine. But are they more hype than help for Vladimir Putin? <https://edition.cnn.com/2022/03/24/europe/russia-ukraine-chechen-fighting-analysis-intl-cmd/index.html> Pristupljeno 22. kolovoza 2022. godine

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža (2021) Čečenija. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=13221> Pristupljeno 21. kolovoza 2022. godine

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža (2021) Nagorno-Karabah. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42793> Pristupljeno 29. kolovoza 2022. godine

N1 Hrvatska (2022) Švedska i Finska predale zahtjev za članstvo u NATO-u. <https://hr.n1info.com/svijet/svedska-i-finska-predale-zahtjev-za-clanstvo-u-nato-u/> Pristupljeno 23. kolovoza 2022. godine

NATO (North Atlantic Treaty Organization) (2022) https://www.nato.int/nato-welcome/index_hr.html Pristupljeno 22. svibnja 2022. godine

NATO (North Atlantic Treaty Organization) [1949] (2019) https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=hr Pristupljeno 15. kolovoza 2022. godine

Zavadskaya, Margarita (2022) Freedom House. NATIONS IN TRANSIT 2022: Russia <https://freedomhouse.org/country/russia/nations-transit/2022> Pristupljeno 22. kolovoza 2022. godine

Sažetak

Rad govori o pojavi novog Hladnog rata u 21. stoljeću usredotočeno na sukobe koji su se odvijali na prostoru bivšeg Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika. Naime, Hladni rat označio je 20. stoljeće i podijelio svijet "željeznom zavjesom" na dva bloka – Istočni i Zapadni blok. Istočni blok bio je predvođen Sovjetskim Savezom, a Zapadni je blok bio predvođen Sjedinjenim Državama. Odvijala se ideološka borba komunizma protiv kapitalizma. Primjeri takve borbe prikazani su na intervencionističkoj politici Sjedinjenih Država u Latinskoj i Južnoj Americi za vrijeme Hladnog rata. Ravnoteža u Hladnom ratu pokušala se uspostaviti osnivanjem NATO saveza i Varšavskog pakta te sklapanjem međunarodnih ugovora o kontroli naoružanja. Raspadom Sovjetskog Saveza Sjedinjene Države gube protivnika, ali ne zadugo. U Ruskoj Federaciji, nastaloj raspadom Sovjetskog Saveza, devetnaest godina nakon završetka Hladnog rata na vlast dolazi predsjednik Vladimir Putin koji je odlučan promijeniti rezultat završetka Hladnog rata. Vođenjem intervencionističke vanjske politike potaknute doktrinama iz Hladnog rata započinje novi Hladni rat u 21. stoljeću i to na prostoru država bivšeg Sovjetskog Saveza.

Ključne riječi: Hladni rat, novi Hladni rat, Vladimir Putin, NATO savez, sigurnosna dilema.

Abstract

This paper talks about the appearance of the new Cold War in the 21st century and is mainly focused on the conflicts that have taken place on the territories of the former Union of the Soviet Socialist Republics. The term „Cold War“ has depicted the 20th century and has divided the world via „the Iron Curtain“ into two blocks. The Eastern Block has been led by the Soviet Union, while the Western Block, has been led by the United States. During this period there has been a great ideological fight between communism and capitalism. Some of the examples of such fights have been depicted by the interventionist politics of the United States in Latin and South America during the Cold War. During the Cold War period there were efforts made by both sides in terms of establishing the balance through the creations of the NATO Alliance and the Warsaw Pact, and by signings of the international treaties on arms control. With the fall of the Soviet Union, the United States lost its main opponent, but not for long. In the Russian Federation, which was created after the fall of the Soviet Union, twelve years after the end of the Cold War, President Vladimir Putin came into power, and he has, ever since, been focused on changing the end results of the Cold War. By enforcing and leading interventionist foreign policies driven by doctrines from the Cold War, the new Cold War of the 21st century has begun in the territories of the states that formally formed the Soviet Union.

Keywords: Cold War, new Cold War, Vladimir Putin, NATO Alliance, security dilemma